

Ett kort studievägsval som påverkar livet

— Om lågutbildade invandrade kvinnors utbildningsstrategier

A short course of studies that effects life

— About the educational strategies of low-skilled immigrant women

Thaer Mohsen

Handledare: Maria Terning

Examinator: Robert Aman

Institutionen för beteendevetenskap och lärande
581 83 LINKÖPING

Seminariedatum
2018-05-25

Språk
X Svenska/Swedish

Rapporttyp
X Masteruppsats i pedagogiskt arbete

ISRN-nummer (fylls i av student)
LIU-IBL/MPEOS-A—18/07—SE

Titel Ett kort studievägsval som påverkar livet - Om lågutbildade invandrarkvinnors utbildningsstrategier

Title A short course of studies that effects life – About the educational strategies of low-skilled immigrant women

Författare Thaer H Mohsen

Sammanfattning

Studien undersöker fenomenet lågutbildade invandrade kvinnors utbildningsstrategier i att välja korta yrkesutbildningar inom vård- och omsorg. Kvinnornas val sker i relation till sociala strukturer så väl lokala (familj) som samhälleliga och utbildningsmässiga. Verkligheten som omger kvinnorna är föränderlig och oförutsägbar vilket har både begränsande och möjliggörande effekt på kvinnornas handlingar. Uppsatsen avhandlar också kvinnornas upplevelse om sina närmaste strukturer i relation till hur majoritetssamhället/det institutionella samhällssystemet ser på dem. Studien använder sig av Bourdieus utbildningssociologiska teori om habitus, kapital och fält. Teorin ligger till grund för analysen av utsagor som framträder i öppna intervjuer vilka är temalagda och inbegriper kvinnornas upplevelser om vad som ligger bakom deras val av korta studier inom vård- och omsorg. Diskussionen av resultatet förklarar kvinnornas utbildningsstrategier som att den styrs av deras nedärva sätt att vara, känna, tänka och handla – habitus. Kvinnornas investering av sina kapitaltillgångar tillskrivs ett värde och erkännande inom vårddyrken. Kvinnornas val av vårddyrken öppnar för dem möjligheter att frigöra sig både socialt och ekonomiskt samt bidra till förändringar i det sociala rummet vård- och omsorg.

Summary

The study examines the phenomenon of low educated immigrant women's education strategies in choosing short vocational education and training programs. Women's choices take place in relation to social structures as well as local (family) as social and educational. The reality surrounding women is changing and unpredictable, which has both limiting and enabling effects on women's actions. The essay also deals with women's experience of their closest structures in relation to how the majority society/institutional society system looks at them. The study uses Bourdieu's educational sociological theory of habitus, capital and field. The theory is the basis for the analysis of pronouncements that appear in open interviews. The discussion of the outcome explains women's education strategies as being guided by their inherited ways of being, feeling, thinking and acting - habitus. Women's choice of healthcare opens up opportunities for them to free themselves both socially and economically, as well as contribute to changes in social welfare and care.

Nyckelord Lågutbildade invandrade kvinnor, utbildningsstrategier, habitus, kultur, fält, sociala strukturer och mänskligt handlande.

Förord

Uppsatsen är en fortsättning på min tidigare uppsats som avslutades med frågor om hur vida utbildning kan ge lågutbildade invandrade kvinnor förutsättningar för identitetsutveckling och möjligheter till att identifiera sig som samhällsmedborgare som bidrar till integrationen.

De kvinnor som bidragit till att uppsatsen nu ser dagens ljus har besegrat omfattande dramatiska omständigheter och förluster. En hel del av dessa omständigheter har varit våldsamma vilket har ristat sig i kvinnornas minnen och hjärtan. Det har skapat en vilja och ett engagemang hos dem som förstärker deras nedärvda förtrogenhet för omsorg om dem som på ålderns höst behöver möta en genuin empatisk omtanke och känsla för medmänniskan. Kvinnorna har tagit sig genom utbildningssystemet hårda selektionskrav och besegrat stigmatiserande förställningar om dem. Först genom att skaffa sig vana att orientera sig i obekanta sociala och utbildningsmässiga arenor för att sedan behärska förvaltandet av sina inneboende krafter.

Jag vill rikta ett stort tack till de kvinnor som deltagit i studien och gett mig ett nytt perspektiv på människans vilja och förmåga att besegra hinder som för många anses som oöverstigliga. Jag vill också tacka min handledare Maria Terning och min sambo Britt- Marie Alderbo för alla råd och omtanke som de har bidragit med.

Thaer Mohsen

2018-05-18

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	1
1:1 Disposition	3
1:2 Bakgrund	4
1:2:1 Marknadisering av den kommunala vuxenutbildningen	4
1:2:2 Den lågutbildade invandrade kvinnan och relationen till arbetsmarknaden	5
1:2:3 Den lågutbildade invandrade kvinnan porträtteras	6
1:3 Övergripande syfte och avgränsning	7
2. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	9
2:1 Teoretiskt perspektiv	9
2.2 Teoretiska utgångspunkter i Pierre Bourdieus teoribana	11
2:2:1 Svårfångat habitusbegrepp	14
2:2:2 Kulturellt kapital	16
2:2:3 Sociala rummets livsvillkor och positioner	17
3. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	20
4. METOD	21
4:1 Kvalitativ ansats	21
4:2 Urval av population	22
4:3 Insamling av datamaterial	23
4:4 Etiska aspekter/ kvalitativa ansatser	25
4:5 Generaliseringar, reliabilitet och validitet	26
4.6 Perspektivmedvetenhet	27
4.7 Kritiska aspekter	28
5. TIDIGARE FORSKNING	29
5:1 Kulturella stereotyper och bilden av den invandrade	30
5:2 Likställighet och frigörelse	31
6. RESULTAT OCH ANALYS	32
6:1 Habitus, meningsgivande möjligheter kontra begränsningar	33

6:1:1 Distinkta dilemman mellan möjligheter och begränsningar	34
6:1:2 Möjliggörande strategier för livet	36
6.2 Utbildningsstrategier och kapitaltillgångar	40
6:2:1 Kultur, klass, strukturer och fasta förställningar.....	40
6:2:2 Kapitalförvaltning som producerar meningsgivande insatser.....	43
6:3 Sammanställning av resultat och analys	48
7. DISKUSSION OCH KONKLUSION	50
7:1 Metoddiskussion	56
7:2 Förslag på vidare forskning i området	57
8. REFERENSER	58
9. BILAGA 1	61
10. BILAGA 2	62

1. INLEDNING

“Här i Sverige, här hörde jag om ställen där gamla som inte klarar sig själva tas om hand och jag blev förtjust i det. På praktiken kände jag mig som fått tillbaka mina föräldrar. Därför vill jag utbilda mig till undersköterska” (Amina).

Lågutbildade invandrade kvinnor tillhörde länge och hör fortfarande till de mest osynliga grupperna i samhället, både i den offentliga polemiken och i debatten om arbetsmarknadspolitiken i Sverige. I globaliseringens skugga tillät offentligheten sig att nämna de lågutbildade invandrade kvinnorna endast som ett social-ekonomiskt problem i samhället. Arbetslösheten är och har varit stor inom denna grupp och sociala och kulturella barriärer har satt hinder för dessa kvinnor att uppnå ekonomisk självständighet och socialt självförverkligande samt bidra med en nyttig samhällsinsats för samhället i stort. På uppdrag av regeringen fick myndigheten Statskontoret 15 juni 2017 i uppdrag att utreda kunskapen om utomeuropeiskt födda kvinnor som står utanför arbetskraften. I utredningen *Faktorer som hindrar respektive underlättar för utomeuropeiskt födda kvinnor att delta i arbetskraften* framkommer att 21 % av utomeuropeiskt födda kvinnor i Sverige står utanför arbetskraften. Man har kopplat faktorerna till så väl arbetsmarknadsstrukturer som välfärdens strukturer där diskrimineringsfaktorer var framträdande. Vidare har hindren kopplats till kvinnornas individuella aspekter så som kvinnornas humankapital som består av språkkunskaper i svenska, utbildningsbakgrund, sociala nätverk och hälsa. Bland de kulturella faktorerna hänvisade utredningen till tidigare arbetskraftsdeltagande, moderskap, anhöriginvandring och äktenskap samt familjevärderingar (Statskontoret, 2017).

Uppsatsen avhandlar lågutbildade invandrade kvinnors val av korta studier inom vård- och omsorgsutbildning på en vuxenskola, Komvux. Fenomenet lågutbildade kvinnors val av utbildning är centralt i denna uppsats. Kvinnornas utveckling av vanan att orientera sig i det önskade sociala rummet – vård- och omsorgsutbildningen- definieras som utbildningsstrategier. Vidare diskuteras kvinnornas handlingar i att förvalta sina utbildningsstrategier i det sociala rummet genom att tillskriva dem värden som belönas med både meningsfullhet för kvinnorna och som en värdefull insats för samhället.

Uppsatsen är en fortsättning på mitt tidigare uppsatsarbete på magisternivå vilket handlade om lågutbildade invandrade kvinnors identitetsförändring under sina språkliga studier. Valet av målgrupp gjordes för att belysa och framhäva lågutbildade invandrade

kvinnors berättelser om sin process i att lära sig svenska för att bryta med det gamla och på nytt påbörja en resa in i ett nytt samhälle. Kvinnorna uttryckte tydligt att språkstudier var ett avstamp mot en friare och rörligare social roll, både hemma och i samhället i stort samt redovisade att språkstudier var ett avgörande steg mot större medvetenhet om sin aktiva roll i samhället (Mohsen, 2016).

Språkstudierns effekt på kvinnorna var förstärkande och motiverande för dessa kvinnor. Det är i linje med Statens Offentliga Utredning SOU (2003) där nyttan av språkstudier upplevdes som att studier förstärkte kvinnornas självtroende och försörjde dem med möjligheter att agera i olika sociala sammanhang så som kontakten med skola, vård och andra samhällsliga institutioner. Språkstudier gav kvinnorna makt över sin vardag samt gjorde dem rörligare i det offentliga rummet (SOU, 2003).

De lågutbildade invandrade kvinnorna var länge och tillhör fortfarande de mest osynliga grupperna i samhället. Kvinnorna saknade de kanaler som var villiga att debattera och framföra deras situation såväl socialt och som arbetsmarknadsmässigt. De utpekades också i forskningen och i media som bärare av problemegenskaper av kulturell art (Knocke, 1991). Den offentliga synen på kvinnorna som Knocke redovisar ovan väckte hos mig som både invandrad och man intresse och engagemang att skriva om invandrade kvinnors förutsättningar. Skrivandet och engagemanget var en förutsättning som gav mig möjligheten att reflektera över samt följa upp kvinnornas resa från deras deltagande i språkstudier (SFI och svenska som andra språk- grund) till de prestationer som de lågutbildade invandrade kvinnorna har åstadkommit och kommer att åstadkomma genom att välja att delta i studier inom vård- och omsorg i den kommunala vuxenutbildningen (Komvux).

Kvinnorna i min tidigare studie och i denna studie redovisar sin strävan efter att förbättra sin livssituation både socialt och ekonomiskt genom att ta striden i en förflytningsprocess till en önskad social position eller till det önskade sociala rum som i denna studie förklaras med valet av korta studier som leder till yrken inom vård- och omsorg. Dessa strider kommer i denna studie betecknas som kvinnornas utbildningsstrategier. Strategierna bemöts av strukturella krafter av både hämmande och främjande karaktär.

Studien avhandlar kvinnornas inneboende symboliska kapitaltillgångar och kvinnornas habitus i form av inneboende normer, vanor, trosuppfattningar, sättet att känna, tänka och

handla i relation till de strukturella villkor som omger dem. Med andra ord avhandlar denna studie kvinnors val av utbildningsstrategier genom att delta i korta studier som leder till yrken inom vård- och omsorg vilka kommer att betraktas som kvinnornas kamp för att inta en position såväl utbildningsmässigt som yrkesmässigt. Kvinnornas utbildningsstrategier i denna studie är ett fenomen som kommer att studeras i relation till omgivande strukturer hemmahörande i kvinnornas närmaste omgivning i form av familjerelationer, kulturella strukturer, normer mm. samt objektiva strukturella villkor i samhället och i det sociala rummet (vård- och omsorg).

1:1 Disposition

Den inledande delen av uppsatsen innehåller en övergripande beskrivning av det ämne som avhandlas nämligen fenomenet lågutbildade invandrade kvinnors utbildningsstrategier i att positionera sig inom utbildning och yrke inom vård- och omsorg.

Bakgrundsdelen förklarar vikten av att utifrån ett samhälleligt, arbetsmarknadsmässigt, socialt, och utbildningsmässigt perspektiv inhämta kunskap om fenomenet.

Syftet och forskningsfrågorna är avgränsade till kvinnors utbildningsstrategier i att förvalta sina kapitaltillgångar vilka kan tillskrivas och tillerkännas ett värde i ett socialt rum som vård- och omsorg.

Den teoretiska delen förklarar kvinnornas agentskap i relation till omgivande strukturer utifrån Bourdieutradition som i ett teoretiskt perspektiv förklarar de återkommande centrala begreppen – habitus, kapital och fält i relation till kvinnornas handlingar i form av utbildningsstrategier. Studien använder sig av Bourdieus utbildningssociologiska och antropologiska angreppssätt som en teoretisk översikt för hur fältet eller det sociala rummet uppstår.

I metoddelen framgår att ansatsen är kvalitativ och att respondenterna är vuxna invandrade kvinnor med låg utbildning som deltar i studier inom vård- och omsorg på en vuxenskola, Komvux samt att de har deltagit i öppna intervjuer.

Tidigare forskning innefattar forskningsresultat om invandrade kvinnors situation i samhället. Resultat och analysdelen är uppdelad till två huvudteman med underteman i relation till återkommande uttalanden som redovisats. Analysen ligger nära respondenternas utsagor och är kopplade till Bourdieus teori om habitus, kapital och fält.

Diskussiondelen sammanställer kvinnornas uttalanden och kopplar dem till tidigare forskning inom området.

1:2 Bakgrund

Samhället satsar på korta yrkesutbildningar inom den kommunala vuxenutbildningen (Komvux) så som vård- och omsorgsutbildningar och barnskötarutbildning där invandrade kvinnor med låg eller ingen tidigare utbildning utgör en stor andel av de studerande. Kvinnorna väljer ett kort studievägsval för att rikta in sig mot yrken som kan ge dem möjligheter till integration, självförverkligande och förbättring av sin privatekonomi. Lagercrantz All (2017) beskriver i sin avhandling satsningarna på korta utbildningar inom vård och omsorg som en gråzon mellan ett antagande för att förhindra arbetslösheten och utanförskapet särskilt för lågutbildade utlandsfödda samt åtgärder för att öka kompetensen hos den nuvarande vårdpersonalen på fältet (Lagercrantz All, 2017). Med andra ord förklarar Lagercrantz All det dubbla syftet som vård- och omsorgsutbildningen är att för det första tillgodose arbetsmarknaden med kompetenta och anställningsbara individer samt för det andra att utbildningen kan verka som ett inkluderingsprojekt (a.a., 2017).

1:2:1 Marknadisering av den kommunala vuxenutbildningen

Den kommunala vuxenutbildningen söks ofta av lågutbildade individer med invandrad bakgrund. Utbildningsutbudet kan handla om svenska för invandrare (SFI), svenska som andra språk (SVA), grundutbildningar på grundskolenivå, gymnasiala utbildningar samt korta yrkesutbildningar som vård och omsorgsutbildningar (undersköterskeutbildning, barnskötarutbildning mm.). Lagercrantz All hävdar att vård- och omsorgsutbildningen på Komvux inte bara syftar till yrkesutbildning, utan att utbildningen skapar förutsättningar för utbildningstagaren att göra sig anställningsbar och med det underlätta för individens tillträdeprocess till arbetslivet (Lagercrantz All, 2017). Enligt Lagercrantz All har Komvux ett samhälleligt uppdrag med att följa sysselsättningsläget och vid en tendens på hög arbetslöshet öka antalet platser på vård- och omsorgsutbildningen (a.a., 2017). Enligt Fejes och Nordvall (2016) drivs yrkesutbildningarna i kommunal regi och styrs sedan 2013 av vuxenutbildningens läroplan (Lvux 12) samt kontrolleras av Skolinspektionen. Utifrån en historisk infallsvinkel hänvisar Fejes och Nordvall till tre tendenser som präglar vuxenutbildningen sedan tillkomsten av den 1968 (Fejes & Nordvall, 2016). Den första är det minskade deltagandet på utbildningarna sedan kunskapslyftsprojektet avslutades. Den andra är att det har skett ett omfattande marknadiseringsarbete i den kommunala vuxenutbildningen i samband med införandet av det nya skolvalet. En ny form av det flexibla lärandet infördes genom att erbjuda privata utbildningsaktörer upphandling av

delar av den kommunala vuxenutbildningen (under 1997 utfördes 14,4% av Kunskapslyftet hos privata aktörer och under 2013 blev andelen 41,8%) (Fejes & Nordvall, 2016).

Den tredje tendensen som författarna lyfter är att den kommunala vuxenutbildningen har gått ifrån att vara utbudstyrd till efterfrågestyrd och med det blev arbetsmarknadsfunktionen för den kommunala vuxenutbildningen den mest framträdande och framträder i praktiken i form av utökande satsningar på yrkesutbildningar (a.a., 2016). Utifrån en annan infallsvinkel redovisar Lagercrantz All (2017) att yrkesutbildning på Komvux har högre inkluderings effekt i jämförelse med den vanliga gymnasieutbildningen och skapar tydliga förutsättningar till ett specifikt yrke. Lagercrantz All hänvisar till OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development) som i sin rapport (OECD, 2016) uttrycker att flera satsningar på yrkesutbildningar minskar arbetslösheten och utanförskapet för de marginaliserade personerna (Refererad i Lagercrantz All, 2017).

Trots de stora samhällsinsatserna på vårdutbildningen på gymnasial nivå och det ökade antalet sökande till vårdutbildningarna på Komvux, ökar behovet av vård- och omsorgspersonal markant särskilt i området äldreomsorg där efterfrågan beräknas öka kraftigt de kommande åren. Detta i linje med Zetterberg Grünwald (2015) som i sin rapport till SCB skriver att man väntar sig att det kommer mer utbildad vårdpersonal från Komvux än från gymnasieskolan, men att det inte kommer att täcka efterfrågan som beräknas motsvara 160 000 personer 2035. I Sverige är arbeten inom vården det vanligaste yrket och enligt SCBs (2017) beräkning är undersköterskor inom hemtjänst, hemsjukvård och äldreboende den största gruppen och omfattar ca. 138 000 anställda sammanlagt. Av dem är 92 % kvinnor varav majoriteten har utländsk bakgrund (SCB, 2017).

1:2:2 Den lågutbildade invandrade kvinnan och relationen till arbetsmarknaden

Det tidigaste begreppet ”invandrare” diskuteras av Knocke (1991) utifrån svenskt historiskt perspektiv. Enligt henne infördes begreppet 1960 och var ett utslätande begrepp som gör människor såväl könlösa som historielösa. Hon menar att ”de är varken kvinnor eller män och framstår som om vore de från ingenstans” (Knocke, 1991:8). Knocke tillägger också att lanseringen av begreppet ”invandrare” reducerade de invandrade till ”blott och bart deras funktion på arbetsmarknaden” och med det nollställer människan. Med andra ord nollställs människan vid mottagandet in i systemet (a.a., 1991:8).

Knocke (1991) kritiserar systemet som hade mycket lättare att anonymisera de invandrade kvinnorna och enligt henne spelade den objektiva statistiken stor roll genom att räkna bara

vuxna män som Sveriges behov av arbetskraft. Knocke hävdar att den invandrade kvinnan och utifrån arbetsmarknadens relationssyn blev socialt kategoriserad särskilt när man började antyda att behovet av arbetskraft var av en viss typ av arbetskraft och med det tillät en legitimerad syn på den invandrare kvinnan - som hemmahörande på arbetslivets botten. (a.a., 1991). Hon tillägger också att yrken som låg till hands för utomeuropiska invandrade kvinnor var städjobb. Knocke hänvisar även till att den invandrade kvinnan över tid flyttade sina positioner på arbetsmarknaden och tog plats inom industriarbetet eller mer attraktiva arbetsområden som vård- och omsorgsyren (a.a., 1991).

1:2:3 Den lågutbildade invandrade kvinnan porträtteras

Immigration i en alltmer globaliserad värld betyder enorma rörligheter av människor mellan länder. Sverige blir allt mer mångkulturellt, här beräknas finnas 150 etniska grupper.

En aspekt som lyfts fram i Lagercrantz All avhandling (2017) är att i en globaliserad värld då immigrationen från svaga ekonomiländer till mer stabila och progressiva ”ekonomiländer” uppfattas omfattande stor, inte bör betraktas som ett problem utan kan vara värdefull för en välfärdsstat som Sverige. Detta särskilt för de invandrade kvinnorna med låg eller ingen utbildning. Med andra ord menar Lagercrantz All att man i Sverige i stor utsträckning har uppmuntrat utlandsfödda kvinnor att välja korta studier som leder till yrken t.ex. inom vård och omsorg (Lagercrantz All, 2017).

Anledningen till denna uppmuntran var att man ansåg att invandrade kvinnor med låg utbildning hade naturlig förtrogenhet med omsorgsområden sedan tidigare. Detta i linje med Lagercrantz All som menar att man i första hand hänvisade till kvinnornas naturliga fallenhet och erfarenhet av att ge omsorg och omvårdnad till sina barn och att man ansåg att invandrade kvinnor besitter omsorgsfärdigheter och förmågor som är speciella och naturliga, sådana färdigheter som infödda svenskar saknar. Med att andra ord hävdar Lagercrantz All att bilden av den invandrade kvinnan över tid fastställdes och legitimerades i omsorgsarbetet och med det uteslöts ifrån andra yrken (a.a., 2017).

I linje med Lagercrantz Alls slutsats kan man rikta kritik till den förutbestämda porträtteringen av den invandrade kvinnan om att hon har naturlig fallenhet för omsorgsarbete, att det ligger i hennes natur vilket kan väcka farhågor i form av underordnadeslag särskilt när hon utpekats utifrån både könsperspektiv och etniskt perspektiv.

Detta i linje med Knocke (1991) som avhandlar den invandrade kvinnans underordning och den förutbestämda bilden av henne som att det börjar ifrån det könsmässiga och etniska och sedan gör stort nedslag i att osynliggöra och marginalisera henne i samhället i stort. Hon tillägger också att man i majoritetssamhället har skapat icke svävande föreställningar, tankar och symboler utan att det har skapat fasta föreställningar som produceras och reproduceras av som hon kallar ”specialister” och ”aktörer” som utgör en viktig del i det institutionella samhällssystemet. Enligt henne styr dessa ”specialister” och kontrollerar samt organiserar tankemönstret i respektive samhälle och med det förvandlas denna tankeorganisation till ”ideologier” som blir en del av institutionella normer och praktik som innefattar ”sociala genomslagskrafter och praktisk betydelse” (Knocke, 1991).

1:3 Övergripande syfte och avgränsning

En allmän formulering av syftet i denna studie är att undersöka fenomenet lågutbildade invandrade kvinnors utbildningsstrategier. Kvinnorna motiveras till att välja korta yrkesutbildningar inom vård- och omsorg för att göra sig anställningsbara inom omsorg yrken. Valet sker i en socialt utbildningsmässig verklighet av komplex art. Verkligheten som omger kvinnorna är föränderlig och oförutsägbar, men den är strukturerad på ett sätt som gör den förståelig och tillgänglig samt kan förklara fenomenet - kvinnornas val av kort yrkesutbildning som en utbildningsstrategi. Invandrade kvinnor är omgivna av sociala och kulturella strukturer som har begränsande, möjliggörande och motiverande effekter på kvinnornas handlingar.

Dessa strukturer framkallar skillnaderna i kvinnornas situation i så väl de sociala som de materiella resurserna. Kulturella och samhällseliga föreställningar har också sin påverkan på kvinnornas situation och deras handlingskraft. Med andra ord och som Persson (2017) menar att strukturer som klass, kön/ genus och etnicitet framstår som mönster av social ojämlikhet inom utbildningen eller arbetet (Persson, 2017).

Kvinnornas val av studieväg diskuteras i denna text utifrån ett spänningsfält mellan kvinnornas upplevelse av sig själva och sin omgivning kontra hur majoritetssamhället/det institutionella samhällssystemet ser på/upplever dem. Då har man länge hävdat att valet av kort studieväg är den enda förutsättningen för lågutbildade invandrade kvinnor. Ett studievägsval som man ansåg leda till yrken vilka betraktades som yrken för lågutbildade invandrade kvinnor.

Studien använder sig av Bourdieus utbildningssociologiska teori om habitus, kapital och fält som kommer att ligga som ett teoretiskt tillskott för analysen av kvinnornas redogörelser i öppna intervjuer vilka är temalagda och inbegriper kvinnornas upplevelser av vad som ligger bakom valet av korta studier. Studien avhandlar kvinnornas förklaringar av sin habitus i form av roll, övertygelse, norm, värde och motivation i relation till sina utbildningsstrategier med att välja längre/kortare studier, möjlighet till självförverkligande samt strävan efter ekonomisk självständighet, gott anseende och respekt.

Studien avhandlar också hur kvinnorna uppfattar de omständigheter som omger dem så som det nya samhällets strukturer och normer, uppfattningen om invandrade kvinnor med låg eller ingen tidigare utbildning samt synen på dem från arbetsmarknaden. Synen på den lågutbildade invandrade kvinnan är ofta kopplad till hennes anställningsbarhet och till arbetsmarknadens syn på henne. Knocke (1991) ifrågasätter därför denna syn och beskriver synen på lågutbildade invandrade kvinnor som att den är starkt kopplad till deras situation på arbetsmarknaden och därifrån ställer hon frågan; ”vad är egentligen problemet – är det kvinnorna eller är det karaktären av deras arbete?” (Knocke. 1991:4).

I studien används en kvalitativ ansats med öppna intervjufrågor som lutar sig mot Bourdieus teoretiska tradition där kvinnornas sätt att känna, tänka och handla vägs samman med aspekter av så väl sociala strukturer i form av lokala relationer (familj) som samhällsliga strukturer i form av formande diskursiva krafter, positioner i det sociala rummet, intressen och materiella resurser. Perspektivet avhandlar också invandrade kvinnors agentskap och deras kapacitet att påverka sin situation i samhället.

2. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

2:1 Teoretiskt perspektiv

Studien använder sig av Bourdieus teoretiska tradition som en teoretiskt översikt där ett relationellt perspektiv speglar relationen mellan begreppen habitus, kapital och fält.

Perspektivet avhandlar också respondenternas utbildningsstrategier - handlingar - i relation till omgivande strukturer som är av både lokal (familj), samhällelig och utbildningsmässig art. Det relationella perspektivet uppenbarar den komplexa relationen mellan individens sätt att känna, tänka och handla - habitus - och de strategier individen använder för att få nytta av utbildningsutbudet. Bourdieus begrepp habitus, kapital, fält och strategier kommer att vara en teoretisk verktygslåda för analysen av respondenternas utsagor.

Valet av perspektiv grundar sig på att Bourdieus sociologiska projekt inbegriper ”den sociologiska kunskapens betingelser, möjligheter och gränser” (Broady, 1990: 575). Detta i linje med att syftet av uppsatsen syftar till att undersöka kvinnornas utbildningsstrategier genom att välja korta studier inom vård- och omsorg där kvinnornas handlingar möts av både möjligheter och begränsningar. Perspektivet undersöker de strukturella möjligheter och begränsningar som möter kvinnorna i deras strävan efter förbättring av sina positioner i det sociala fält de rör sig i.

I avsnittet definieras Bourdieus begrepp habitus, kapital, socialt rum, fält och strategier. Gällande begreppet kapital gör Bourdieu en distinktion mellan olika kapitalarter – kulturellt kapital, socialt kapital och ekonomiskt kapital. Broady (1998) som diskuterar Bourdieus definition av begreppet kapital menar att kulturellt kapital i Bourdieus teoretiska verk definieras som att det innefattar ett kultiverat språkbruk samt förtrogenheten med den s.k. finkulturen. Socialt kapital förklaras med släktband och kontakter. Ekonomiskt kapital förknippas med materiella tillgångar och vetande om ekonomiska spelregler. Broady tillägger också att Bourdieu i sina teorier lyfter fram andra arter av kapital bland annat tillgång till utbildningskapital som i sin roll fungerar som symboliskt kapital när det tillerkänns värde i särskilda sammanhang (Broady, 1998). I en förklaring till betydelsen av kulturellt kapital i relation till utbildningssystemets strukturer bekräftar Palme (2008) att människan har nedlagda förmågor, övertygelser och förhållningssätt förkroppsligad i sin kropp. Han menar vidare att dessa förmågor framstår som kulturella kapitaltillgångar som uppenbarar hennes förmåga att bibehålla ett visst kulturellt kapital som värdesätts i ett samhälle. Vidare menar

han att människans benägenhet att behålla ett visst kulturellt kapital har en avgörande betydelse vid hennes rekrytering till utbildningar (Palme, 2008).

Distinktionen mellan utbildningskapital och kulturellt kapital har varit otydlig menar Lidegran (2009) som tillägger att utbildningskapitalet inte har undersöktes på ett rättvist sätt på grund av att utbildningsnivån betraktades som en indikator på kulturellt kapital, samt att begreppet kulturellt kapital har fått större spridning både i forskning och media (Lidegran, 2009). Hon tillägger också att man satte likhetstecken mellan dessa kapital former. Vidare tillägger hon att högre utbildning inte behöver innebära förtrogenhet med högre kulturellt kapital. I sin förklaring till detta hänvisar Lidegran till att det i Frankrike finns tydligare och starkare kopplingar mellan behärskning av den dominerande kulturen och utbildningssystemet än i Sverige (Lidegran, 2009). Skillnaderna mellan Sverige och Frankrike hindrar inte att Bourdieus teorier praktiseras i svensk utbildningsforskning. Broady (1990) hävdar att utbildningssystemet i Sverige behöver ha redskap liknande Bourdieus definitioner av begreppen kapital och socialt fält. Vidare menar Broady att Bourdieus teoretiska tradition gör det möjligt att gå förbi den svenska utbildningssociologins traditionella enkelriktningen som oftast är byggd på vertikala sociala konstruktioner (Broady, 1990). Broady avråder från att använda sig av direkt överförande av Bourdieu i svensk utbildningssociologi eftersom det finns omfattande skillnader mellan Sverige och Frankrike beroende på hur det politiska klimatet skiftar (Broady, 1990).

Ett annat viktigt begrepp - habitus - som framträder i Bourdieus teori förklaras av Broady (1998) som ett antal nedärvda dispositioner som styr och tillåter människan att känna, tänka och handla samt orientera sig i det sociala rum hon rör sig i. Han menar vidare att de vanor som människan införlivar i sin familj och i skolan som ett förkroppsligat kapital framkallar ett omedvetet handlingsmönster (Broady, 1998). I diskussionen om habitus som en seglivad egenskap skriver Palme (2008) att i mötet mellan habitus och yttre strukturer så som utbildning eller yrke uppfattas habitus som långsamt oförändringsbar. Palme kritiserar en sådan uppfattning och förklarar långsamheten eller ovilligheten till förändring som ett motstånd mot förtryckande strukturer. Sådana motstånd gör att habitus påverkas av de yttre strukturernas förändringar och anpassar sig till dem eller återgår till de grundläggande dispositionerna i sin tidigare livsbana (Palme, 2008).

En annan förklaring till Bourdieus habitusbegrepp hämtas från Börjesson (2002) som menar att habitus inte uppstår ur ett tomt rum utan att habitus är en produkt av särskilda

existensbetingelser och att det inte finns två identiska habitus men att det finns klasser av habitus som är producerade av livsbetingelser som härleds till individens förhållande till produktionsmedel (Börjesson, 2002).

Ett ytterligare begrepp i Bourdieus teori är strategier vilket av Broady förklaras (1998) som att det handlar om både individens och gruppens försök att värna och försvara värdet på sina kapitaltillgångar på ett mer eller mindre omedvetet sätt. Termen strategier i Bourdieus verk förknippas med begreppen intresse, investering och vinst men med ett annat vokabulär än det ekonomiska vokabuläret som ofta förknippas med en medveten överlagd ekonomisk kalkyl (Broady, 1998).

Begreppet det sociala rummet är ett återkommande tema i Bourdieus verk och det definieras av Broady (1998) som ett system av relationer mellan positioner som individer eller grupper har intagit. Broady tillägger också att Bourdieus analys av ett socialt rum utgår ifrån klassanalys där den dominerande klassen har de ekonomiska tillgångarna som härskar i rummet (Broady, 1998). Därmed, tillägger Broady framstår ur det sociala rummet ett föränderligt socialt fält vilket Bourdieu kallar kampfält eller konkurrensfält där individer och institutioner strider om något som är gemensamt för dem (Broady, 1998).

2.2 Teoretiska utgångspunkter i Pierre Bourdieus teoribana

Bourdies sociologi presenteras av Broady (1990) som att det inte är en enda mans verk. Han menar att Bourdieu har lånat sina vetenskapliga redskap ur Durkheim, Weber och Marx i de europeiska samhällsvetenskapliga traditionerna, men på ett problematiserande sätt (Broady, 1990). Bourdieus tidigare teoretiska riktning under början av 60- talet beskrivs av Börjesson (2002) som att Bourdieu började som strukturalist men senare valde att orientera sig från strukturalismen för att komma bort från objektivismen och subjektivismen som en revolt mot den franska filosofiska diskursen (Börjesson, 2002).

Vidare skriver Broady (1990) att Bourdieu har förhållit sig till den så kallade historiska epistemologin. Den tidigare bilden av Bourdieu präglades av att han var en ortodox strukturalist som producerade abstrakta teorier om det franska samhällets kulturella reproduktion vilket betraktade skolan som ett sorteringsverk och icke påverkingsbart. Broady (1990) beskriver kärnan i Bourdieus sociologi som att det alltid finns plats till den permanenta reflexionen över den samhällsvetenskapliga kunskapens villkor (Broady, 1990). Broady menar att Bourdieus teori består av ett ständigt reflekterande över frågor så som

statusen som samhällsvetenskapen har, reflekterandet över vilka de epistemologiska hindren är som samhällsvetenskapen bör övervinna, reflekterandet över förhållanden mellan samhällsvetenskapliga kunskaper och vardagskunskaper, reflekterandet över relationen mellan samhällsforskare och människor som ett mål för forskning samt reflekterandet över konsekvenser av att själva forskaren är inlemmad i forskningsföremålets värld (Broady, 1990). Det vill säga var forskaren står i sin förståelse i relation till det undersökta objektet och i vilken grad forskaren är integrerad och inkluderad i den. I denna studie innebär det hur jag ser på min inkludering och involvering i det ämne jag valt att skriva om i relation till det faktum att jag är invandrare och man.

Utgångspunkten för det teoretiska nedslaget i denna text utgår ifrån Pierre Bourdieus teorier som inbegriper den utbildningssociologiska och antropologiska traditionens angreppssätt. De centrala begreppen i Bourdieus teori är habitus, kulturkapital och fält. Broady (1998) förklarar begreppet habitus i Bourdieus teori som att det handlar om system av dispositioner som framkallar mänskligt handlande, tänkande och sätt att orientera sig i en social värld (Broady, 1998). Dessa dispositioner är ristade i människors kroppar och sinnen. Människors habitus formas av det liv de har levt och styr människors föreställningar och praktiker. Broady tillägger också att habitusteorin inte betraktar människan som bärare av sociala normer och strukturer utan att alla sociala förhållanden är lagrade i människan. Enligt Bourdieus teori hävdar Broady att människans habitus består av inombords lagrade sociala normer och strukturer av historisk art både i en objektiviserad form samt i ett förkroppsligat tillstånd (Broady, 1998).

Människor formas till kropp och själ efter de levnadsbetingelser som de lever under (Broady, 1998). Individernas och gruppens habitus, *bagage*, genererar utifrån begränsande samt möjliggörande principer för sättet att handla, tänka, uppfatta och värdera i ett socialt sammanhang. Människors inträde till ett visst socialt sammanhang är starkt kopplat till mötet mellan deras habitus och det sociala sammanhanget. Detta ger upphov till deras handlande, tänkande, uppfattande och värderande och framställer inte på något sätt ett avtryck av yttre förhållanden (Broady, 1998). Med andra ord är habitus socialt betingat och en produkt av sociala positioner och habitus kan förstärkas, försvagas och transformeras när människor hamnar i nya existensbetingelser. Broady hävdar också att mötet mellan habitus och sociala omständigheter kan framkalla beteendeformer, *strategier* vilka Broady kallar medvetna eller omedvetna försök att försvara, förstärka eller möjliggöra en position (Broady, 1998).

Bourdieu's utbildningssociologiska projekt beskrivs av Börjesson (2002) som att finna "den sociologiska kunskapens betydelser, möjligheter och gränser" (Börjesson, 2002:18-19). Enligt Bourdieus mening finns det objektiva och regelbundna system i den sociala verkligheten, men individen handlar och agerar på ett voluntariskt eller deterministiskt sätt och att individen är fri i sitt handlande men inom vissa gränser. Detta var en viktig aspekt för Bourdieu att undersöka och att kartlägga gränserna för handlandet samt undersöka hur individen handlar. Bourdieus begrepp habitus kan enligt Börjessons tolkning inte existera av inget utan är en produkt av klasstillhörighet och existensbetingelser (Börjesson, 2002:19).

För förhållandena mellan kultur, utbildning och social klass redogör Bourdieu (1979) i sitt mest omtalade verk *Distinction*. Här redovisar han mekanismen mellan dessa förhållanden särskilt mellan utbildning och social klass där högre klassen tenderar att dra sig till den så kallade legitima kulturen så som fin konst medan den folkliga klassen alltmer drar sig till mindre legitima kulturer, bland annat heminredning och matlagning (Bourdieu, 1979). Intresset för förhållanden mellan variablerna - utbildningsnivån och familj (social klass) framhävs i Bourdieus (1984) andra verk *Homo academicus* genom att betrakta dem som att de inte befinner sig i det sociala fältet separerade ifrån varandra. Bourdieu menar att fokus på förhållandet mellan utbildningsnivån och familjens klasstillhörighet distanserar sig från den traditionella sociologiska forskningen som behandlar utbildningsnivån och social klass som separata variabler. Bourdieu tillägger också att uppfattning om det sociala fältet framställs av klassifikationer och hierarkier som konstruerats på ett onaturligt sätt och just det onaturliga är det som bör studeras (Bourdieu, 1984).

Fältet i Bourdieus verk förklaras av Broady (1998) som att det är ett system av relationer och positioner och att fältet är en värld som redan existerar i strukturerad form innan människan får tillträde till den. Fältets invånare bör vara utrustade med symboliska kapital, kompetenser, som kan betraktas som *vapen* i striderna om positioner i fältet och att striderna bekämpas när en grupp av invånare ser striden värd att ta för att förbättra sin position i fältet (Broady, 1998). Fältet konstrueras av gruppernas kapitaltillgångar som enligt Broady används som ammunition i striderna om positionerna i fältet. Kapitaltillgångar kan vara i form av övertygelser, *doxa*, för att bekräfta meningen med att bekämpa en strid om sina övertygelser. Utifrån en annan infallsvinkel förklarar Broady kapitaltillgångar som att människor besitter

olika habitus men en viss marknad avgör alltid vilka ingredienser – kapitaltillgångar - som är lämpliga och kan fungera på respektive marknad (Broady, 1998).

Detta är i linje med Bourdieu (1984) som hävdar att i det sociala fältet utkristalliserar ett förhållande som hävdar att det ekonomiska kapitalet dominerar det kulturella och att det ekonomiska kapitalet är lättare att bevara än att skaffa sig och tvärtom gällande kulturkapitalet. Bourdieu betonar också tidsfaktorn för sociala fältets förhållande och hävdar att gruppens kapital förändras över tid så att dynamiken i fältet ska behållas (Bourdieu, 1984).

Begreppet kapital förklaras av Broady (1990) som att det i Bourdieus tankebanor motsvarar värden, tillgångar och resurser och dessa former av kapital kan vara symboliskt. Med andra ord att symboliskt kapital framhävs mer av alla sorters kapital och att det är ett paraply till ett ekonomiskt och kulturellt kapital. Med andra ord är symboliskt kapital grundläggande i Bourdieus sociologi (Broady, 1990). Broady tillägger också att symboliskt kapital är ett allmänt begrepp som kan tillskrivas värde och erkännande genom att fånga olika anseenden av aktning, anseende, renommé, prestige - allt som leder till igenkännande och erkännande. Erkännanden tolkas av Broady som att det inte behöver vara individens angelägenhet utan att det är gruppens igenkännande som är viktigast alltså är det gruppens igenkännande som är värdefullt och tillskrivs värde (Broady, 1990).

Kulturellt kapital enligt Broady betraktas som bredare underavdelning till det generella begreppet symboliskt kapital däremot avses med socialt kapital allt ifrån till exempel släktrationer, personkontakter, band mellan skolkamrater till alla sociala förbindelser. Därmed avses socialt kapital inte som underavdelning till symboliskt kapital (Broady, 1990). Med symboliskt kapital avses det som finns inom umgängeskretsar eller en viss arbetsplats som ett mått. Med kulturellt kapital avses den art av symboliskt kapital som dominerar i ett land och som har stor köpkraft där symboliska tillgångar utgör marknad får högre värde än de andra (Broady, 1990).

2:2:1 Svårfångat habitusbegrepp

I en artikel i *The logic of Practice* beskriver Bourdieu (1980) habitusbegreppet som ”ett system av överförbara dispositioner, strukturerade strukturer som är ägnade att fungera som strukturerande strukturer” (Bourdieu, 1980:88). Med andra ord menar Bourdieu att habitus har genererande egenskap som organiserar individens handlande samt har tendens att anpassa

sig till de mål som önskas nå, bemästra de handlingar som krävs att nå ett visst mål (Bourdieu, 1980:88). Bourdieu tillägger också att habitus är system av ett disponerat kollektivt minne och av sociala erfarenheter som är ristade i människans kropp och sinne.

Människans habitus styr hennes föreställningar och bidrar till att hennes sociala värld återskapas när hennes habitus överensstämmer med den sociala värld hon engagerar sig i eller bidrar till att förändra hennes sociala värld när hennes habitus inte överensstämmer med den (Bourdieu, 1980:88). Bourdieu (1980) tillägger att habitus begreppet hänger samman med kapitalbegreppet och att habitus är existensform för kapitalet (Bourdieu, 1980).

Broady (1990) som förklarar hur kapital och habitus hänger samman menar att kapital är värdet på individens habitus och alla habitus värderas inte lika samt att värdesättning på habitus kan skifta mellan både individer och grupper. Kapital får sitt värde när det tillerkänns i den sociala världen där olika typer av habitus existerar (Broady, 1990). Broady tillägger också att begreppen habitus och kapital är nära knutna till varandra. Han menar att individens habitus formas av sociala betingelser som är kopplade till kapitalens fördelning.

En individ som är född i en intellektuell familj där kulturellt kapital väger mer än ekonomiskt kapital är motsatsen för den som är född i en arbetarklassfamilj. Med andra ord definieras skillnaderna i människors habitus utifrån de förvärvade eller nedärvda kapitalen. Broady tillägger att människors hantering av sitt kapitalinnehav styrs av egna habitus samt att deras sätt att investera, ackumulera och konvertera sitt kapital och vissa habitus är beroende av att vissa omständigheter kan få habitus att fungera som kapital (Broady, 1990).

Individens möte och relationer till omgivande strukturer kan vara av meningsgivande eller begränsande art vilket styr individens förvaltning av sina kapitaltillgångar. Denna studie diskuterar kvinnornas sätt att känna, tänka och handla i ett strukturerat socialt rum. Deras sätt att känna, tänka och handla är kvinnornas - habitus - som är införlivad i dem. Detta i linje med Bourdieu (1980) som menar att habitus är ett system av dispositioner som styr människans kännande, tänkande och handlande. Bourdieu tillägger också att detta system är ett resultat av människans sociala erfarenheter och samlade kollektiva minnen och att människans habitus formas av det liv hon dittills har levt (Bourdieu, 1980).

2:2:2 Kulturellt kapital

I en redogörelse för de centrala begreppen i det Bourdieuska socialantropologiska perspektivet redovisar Broady (1988) att begreppet kultur i Bourdieus teoribana inte betraktades som vilken kultur som helst. Broady menar att den kultur som menas i Bourdieus litteratur inte är samma som det breda, antropologiska kulturbegreppet som ofta är liktydigt med livsformer, utan att Bourdieus kultur är en form som är symbiotiskt knuten till samhällets makthierarki. Med andra ord definieras Bourdieus kultur som ”den legitima och dominerande, den som i praktiken erkänns i skolan och i karriärgångarna på sociala fält där makt utövas” (Broady, 1988:3). Författaren tillägger att kulturer så som arbetarklasskulturer och invandrarkulturer i Bourdieus mening är exempel på dominerade samt ej erkända kulturer som man ofta talar mycket och med hänsyn om, men i praktiken inkluderas de inte i de strider som handlar om att uppnå sociala positioner av betydelse och rankning, för att vinna position krävs ett kulturellt kapital. Författaren hänvisar till ett dolt kapital i Bourdieus teori, ett symboliskt kapital som brukar lagras i människans kropp och som innefattar människans minnen av sitt förflutna och framställs i form av hennes hågkomster, vanor och dispositioner till en habitus som förs vidare i den fysiska interaktionen mellan människor - fältet eller som man kan kalla sociala rummet (Broady, 1988).

Med andra ord kan man tolka ovan som att klasstillhörigheten är starkt kopplad till individens identitet och att individens klasstillhörighet gör att hon tenderar att välja utbildningar och yrkesval som på ett eller annat sätt liknar eller är i nivå med föräldrarnas även om hon kan befinna sig i ett välfärdssamhälle som tillåter att röra sig över klassgränserna. Detta i linje med Broady (1988) som menar att välfärdssamhället ofta erbjuder nya former av symboliska kapital samt nya sätt att lagra och byta sådana symboliska kapital. Broady tillägger att tillträdet till sociala rummet förutsätter former av symboliskt kapital - kulturellt kapital - vilka är villkorade och understrukna tillgångsmässigt till en särskild form av kulturellt kapital (ekonomisk, social) för dem som vinner ”striden”. Sådant kulturellt kapital bevaras i det moderna samhället i en objektiverad och institutionaliserad form och är lagrade i texter och föreskrifter i respektive institutioner med ett villkorat monopols inträdeskrav (Broady, 1988:4). Detta är i linje med Bourdieu som menar att när makten vill göra sina betydelser gällande och genomdriva dem som legitima utövar makten ett symboliskt våld genom att dölja sina grundläggande maktrelationer och fogar symbolisk kraft till dessa maktrelationer (Bourdieu, 1994/1995). Man kan tolka det som att när den legitima makten (institutionella) öppnar för en

strid om samhälleliga, sociala eller utbildningsmässiga positioner påverkas individens sätt i att uppfatta, värdera, välja och handla.

Allt detta utövas enligt Bourdieu i form av strid och i olika positioner i det sociala rummet - fält (Bourdieu, 1994/1995). Där spelar tidigare överföringar av habitus (sociala bagaget, fostran, värderingar, livsstil, övertygelser och språk mm.) inte så stor roll. Med andra ord och i linje med Bourdieu som menar att stridens villkor på förhand är legitimerade av den dominerande kulturen och att individens kulturkapital och den autonoma innebörden av den elimineras i förhållande till det objektiva sociala rummet där striden om socialutbildningsmässiga positioner pågår. Bourdieu menar att symboliskt handlande ses som autonom i förhållande till det objektiva utförandet. Då detta symboliska handlande elimineras genom att fränkännas allt oberoende av sina materiella existensvillkor, är det berättigat att betrakta detta axiom som en princip för teorin om den sociologiska kunskapen (Bourdieu, 1994/1995).

2:2:3 Sociala rummets livsvillkor och positioner

Broady (1990) förklarar Bourdieus begrepp fält som att det existerar då en grupp av människor och institutioner strider om något som är gemensamt för dem (Broady, 1990). Broady menar att begreppet i Bourdieus litterära verk framstår som ett undersökningsverktyg som konstruerar system av relationer, kopplar ihop positioner, urskiljer dominerande och dominerade ställningar, förklarar handlingar, investeringar eller insatser som agenter gör. Enligt Broady handlar det om ett fält där striderna pågår om symboliska eller materiella tillgångar (a.a., 1990). Detta kan tolkas som att Bourdieus sociala rum och dess positioner av mångdimensionellt slag och agenternas mångfald sorteras av det dominerande kultur kapitalet i det sociala rummet och att de ordnas, struktureras samt fördelas mellan olika funktioner i rummet i ett klassamhälles förhållanden. Broady (1988) hävdar med kritiska glasögon att sociala fält innebär inte bara maktens fält som det har framträtt i Bourdieus litteratur utan att fältet uppstår när människor strider om gemensamma ting (Broady, 1988). Med andra ord menar författaren att sociala fältet definieras som att människor disponeras i fältet utifrån sina investeringar och allra viktigast är agenternas erkännande av gemensamma värden i fältet. Han tillägger att inträdet till ett fält kräver erkännande och acceptering av bestämda grundläggande trosföreställningar om vad är som värdefullt och med det menar Broady vad som är värt att strida om (a.a., 1988). Man kan tolka det som att människor bör förbereda sig, investera i det fält där deras intresse ligger för att få inträde till fältet och påverka

maktrelationerna i fältet. Broady (1990) hänvisar också till Bourdieus tidigare laboreringar i begreppet fält vilka sträckte sig in i det objektiva inslaget av begreppet fält så som fält av reell framtid, den faktiska tillgången för den enskildes framtid. En annan formulering var fältets objektiva förväntningar, men fält av reell framtid var det som var närmast hemmahörande i individens föreställningsvärld och som ett subjektivt fält (a.a., 1990).

Sammanfattningsvis avhandlar Bourdieus teorier klasstillhörigheten som en aspekt som förklarar hur klasstillhörighet blir en central aspekt i individens handlande eller valet av en riktning för att nå en position genom studieval eller yrkesval. Bourdieus texter väcker tankar om varför kapitalet av klass, kön och etnicitet kan gynna vissa och hindra andra samt begränsa deras inträde till tilltänkta fält på grund av deras bakgrund och klasstillhörighet. Habitusbegreppet i Bourdieus verk tenderar att vara identiskt med individens identitet kopplad till sin klasstillhörighet vilket framkallar handlingar och val av yrken eller studier som inte överskrider respektive individs klassgränser trots att ett välfärdssamhälle som Sverige erbjuder möjligheter och förutsättningar för individen i ett jämlikt och jämställt samhälle. Här framträder bilden av den invandrade kvinnans positionering i samhället, som kännetecknas av hennes uppfostran med ärvda värderingar, habitus eller tidigare erfarenheterna av samhällets osynliggörande av henne vilket framkallar det sätt på vilket hon väljer, handlar, uppfattar och värderar i olika valsituationer.

Denna studie använder sig av Bourdieus tankebanor om habitus, kapital och diskuterar respondenternas sätt att känna, tänka och handla när de väljer att skaffa sig positioner i ett socialt fält som vård- och omsorgsfältet. Respondenterna i studien är invandrade kvinnor med olika kulturell bakgrund och de bär med sig bagage av nedärvda sätt att tänka, känna och handla. Sådana nedärvda strukturerade och strukturerande strukturer formar kvinnornas handlande och deras strategier vilka förvaltas för att vara tillhands för att få tillträde till en strukturerad social värld så som vård- och omsorgsvärlden. Detta i linje med Bourdieu (1980) som menar att habitus har tendens att stanna kvar inristade i människans kropp och sinne samt att de har tendens att vara överförbara (Bourdieu, 1980).

Respondenterna väljer att delta i korta studier inom vård- och omsorgsutbildningen och deras sätt att känna, tänka och handla generar och slipar deras vana att orientera sig i ett strukturerat socialt fält. Kvinnorna som kollektiv har en gemensam nämnare - att de är invandrade och lågutbildade - samt att de är marginaliserade utifrån synen på dem. För att

definiera kvinnorna som en homogen grupp bör man luta sig mot kvinnornas kollektiva sätt att känna, tänka och handla. Denna definition kan man hitta hos Bourdieu (1980) som menar att människan inte alltid är medveten om målriktningen för dessa dispositioner men att hennes kännande, tänkande och handlande styrs och regleras av dessa dispositioner som Bourdieu liknar vid en kollektiv orkester utan orkesterdirigent (Bourdieu, 1980).

3. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

Syftet med denna mikrostudie är att diskutera lågutbildade invandrade kvinnors utbildningsstrategier för att tillskriva sig ett yrke inom vård- och omsorg. Kvinnornas sätt att känna, tänka och handla, det vill säga habitus, framkallar dessa strategier och för att förvalta sina ärvda roller, normer, klasstillhörighet och sociala erfarenheter till en kapitaltillgång som tillskrivs ett värde och erkännande. I studien undersöks kvinnornas utbildningsstrategier och hur dessa tillåter dem att orientera sig i sitt handlande i ett strukturerat fält av maktordningar som vård- och omsorgsfältet. Följande frågor besvaras i studien:

Vilka är de utbildningsstrategier som görs möjliga för kvinnorna?

Vilka är de handlingar kvinnorna kan strida om?

Vilka är de meningsgivande möjligheterna eller begränsningarna som möjliggör eller hindrar kvinnorna med att förflytta sig i det sociala fältet?

4. METOD

I denna undersökning studeras fenomenet invandrade kvinnors val av korta studier - utbildningsstrategier. Undersökningen använder sig av Bourdieus teorier som beskrivs i teoridelen vilket ger ett teoretiskt tillskott som går hand i hand med Bourdieus tankegångar om habitus, kulturellt kapital och fält. Kvalitativ ansats med öppna intervjufrågor anses därför vara lämpad för att studera kvinnornas val av korta studier.

4:1 Kvalitativ ansats

I denna undersökning används kvalitativ metod i form av mikrostudie med syfte att ge kunskap samt skapa en uppfattning om de strukturella aspekterna som omger kvinnorna i studien. Det rör sig om aspekter i form av mekanismer, normer, roller och maktordningar. Studien framhäver och synliggör kvinnornas *agentskap* i form av processaspekter som inbegriper deras handlingar, tidigare erfarenheter, drivkrafter och identiteter som framkallar handlingen/fenomenet utbildningsstrategi - att välja en kort studieväg för ett yrke som betraktas som lågstatusyrke inom vård- och omsorg.

Termen metod diskuteras av Åsberg (2001) i en artikel i *Pedagogisk forskning i Sverige* (2001). Åsberg menar att termen kommer av grekiskan *méthodos* (där meta betyder längs, ho´dos betyder vägen) ett steg längs vägen. Metod enligt Åsberg är det sätt man går tillväga när man gör något och sammanställer de intervjuer, enkäter och observationsmetoder man använt eller med andra ord datainsamlingsmetoder (Åsberg, 2001).

I diskussionen om det fenomen som uppträder och som är föremål för undersökningen hävdar Åsberg att fenomenet bör ha egenskaper av både kvantitativ och kvalitativ art. Åsberg betonar att forskaren bör medvetandegöra samt bygga de prioriterade antagandena i sin kunskapsinsats och att ställa fråga om vilka kunskaper som produceras samt vilka är de intressen som tjänar forskningen (Åsberg, 2001). Detta går i linje med Larsson (2011) som hävdar att den centrala uppgiften i kvalitativa metoder är att karaktärisera ett fenomen genom kartläggning av fenomenets egenskaper. Gestaltning eller beskaffenhet av ett fenomen i Larssons mening är hur något fenomen är och hur det uppstår. Med andra ord menar Larsson att man i en kvalitativ metod ägnar sig åt ett systematiskt tillvägagångssätt vid generering av kunskaper om hur ett fenomen gestaltas (Larsson, 2011).

Larsson (2011) tillägger också att en kvalitativ metod bör söka och finna *kategorier, beskrivningar och modeller* som beskriver fenomenet i sitt eget sammanhang och i sin

omvärld. Detta till skillnad från kvantitativ metod som ägnar sig åt mätning och testning av fenomenet (Larsson, 2011).

Larsson hänvisar till en kvalitativ metod som bearbetning av intervjumaterial vilket handlar om databearbetning för att finna kategorier av kvalitativt skild art (Larsson, 2011). Med andra ord menar Larsson att kategorierna kan vara av samma sammansättning men de kan skilja sig från varandra genom deras gradvisa/språngvisa förändring och övergång t.ex. från is till vatten eller tvärtom. Som förklaring tillägger Larsson att fenomen brukar gestalta sig och framstå på en massa olika sätt hos människor. Med andra ord upplever människor *något* i sin omvärld på olika sätt vilket kan upplevas som allmänt och konkret eller som detaljerat och omfattande. Detta framkallar enligt Larsson uppfattningar i olika nivåer av övertygelsen om något fenomen som inte har varit ett föremål för reflektion (Larsson, 2011).

Denna undersökning använder sig av kvalitativ ansats baserad på analysen av invandrade kvinnornas utsagor som utgör empirin för undersökningen. Kvinnorna har deltagit i reflekterande intervjuteknik som bidragit till att under intervjusituationen reflektera över handlingen, utbildningsstrategin - att välja kort studieväg för att skaffa sig ett yrke. Detta i linje med Larsson (2011) som menar att mänskliga handlingar ofta utsätter människan som begår handlingen för självreflektion som resulterar i att dessa handlingar inte kan prediceras i kausala relationer. Han tillägger också att självreflektionen för individen/ respondenten medför en djupare insikt av den handling som diskuteras (Larsson, 2011).

4:2 Urval av population

Denna studie använder av sig *snöbollsstrategi* eller kedjeurval som ledde fram till att skapa kontakt med respondenter. Detta visade sig genom att några av respondenterna ville delta i intervjun i sällskap med en kurskamrat (kvinna). Enligt Bryman (2011) bör urvalsramen vara representativ för population invandrad kvinna med låg utbildning som deltar i vård- och omsorgsutbildning, men urvalsramen bör inte generaliseras. Bryman tillägger också att *snöbollurvalet* är en urvalsprocess som har tendens att lämna utrymme till att börja med en mindre population som är relevant för undersökningen och sedan utöka flödet med nya informanter (Bryman, 2011).

Kontakterna med informanterna i studien skapades genom att skicka intressebrev till rektor (se bil.2) på en kommunal vuxenutbildning där vård- och omsorgsutbildning för lågutbildade invandrade kvinnor och män bedrivs. Mitt intresse riktades endast till de invandrade

kvinnorna som deltog på utbildningen. Efter att ha genomfört klassbesök för att informera om mitt projekt blev jag kontaktad av några av dessa kvinnor som i sin roll förslog det för andra kvinnliga kurskamraterna. Respondenterna i min studie är 30 kvinnor i ålder är mellan 20 år och 45 år med olika etnisk bakgrund varav de flesta bor i ett invandrartätt förortsområde i en mellanstorstad i Sverige. Respondenterna deltar i en tre- eller fyra termins utbildning i vård och omsorg efter avslutad Grund- Vux utbildning på samma skola samt har låg eller ingen tidigare utbildningsbakgrund.

Respondenterna i studien har tidigare inte upplevt någon intervjusituation som tillåter dem att blicka tillbaka eller framåt för att reflektera över sitt val av korta studier som leder till yrken som anses ha låg status. Kvinnorna hade möjlighet att under intervjuerna reflektera över sin tillvaro och de aspekter som ledde fram till deras val - aspekter så som social och kulturell bakgrund, omständigheter som omger dem, klass, kön och kultur, framtidsvision och drivkraft. Studien tar hänsyn till de yttre omständigheter som omger kvinnorna och som framkallar kategoriseringen av deras utsagor. De yttre omständigheter som Danermark, m.fl. (2003) redovisar kan vara samhällets kulturella strategier för kontroll och konstruktion av en perfekt och renodlad ordning som sorterar och plockar bort den som inte passar in (Danermark, m.fl., 2003)

4:3 Insamling av datamaterial

Fejes och Thornberg (2009) menar att det som är gemensamt mellan metodansatserna är forskarens behov av att samla datamaterial som ska ligga till grund för analysen och själva metodansatsen som kommer att definiera typen av det samlade materialet (Fejes & Thornberg, 2009). Det insamlade materialet i denna undersökning är intervjuer med invandrade kvinnor som deltar i vård- och omsorg utbildning på en vuxenskola. Intervjuerna är öppna och kvinnornas utsagor liknar i sin form korta livsberättelser som begränsar sig till tiden innan och under kvinnornas deltagande i vårdstudierna.

Detta i linje med Fejes och Thornberg (2009) som menar att inom fältforskning ges möjligheten för forskaren att skapa förståelse för hur intervjupersonerna upplever det studerade fenomenet samt att ges möjlighet att komma åt fenomenets essens. Författarna tillägger att materialinsamlingen ger forskaren bredare förståelse av sammanhanget där det studerade fenomenet gestaltas (Fejes & Thornberg, 2009).

Denna undersökning använder sig av intervjuer med öppna frågor som låter respondenterna berätta fritt och utan hinder. De öppna intervjuerna med kvinnorna ledde till skapandet av en intervjuatmosfär som öppnade för följdfrågor och fördjupningar. Öppna intervjufrågor ledde också till att i viss mån knäcka språkliga barriärer vilket gjorde att utsagorna redovisades med måttligt språkflyt och ett engagerat framförande av åsikter och tankar. Enstaka respondenter valde att delvis uttrycka sig på sitt modersmål, vilket sammanträffar med mitt eget, för att förklara sina tankar.

Alla respondenter var medvetna och informerades om att intervjuerna spelades in på band och att inspelningen av intervjuerna raderas efter transkriberingen. Respondenterna uppmuntrades till tillägg och fördjupning av sina uttalanden vilket gjorde att intervjumaterialet blev rikare och öppnade för att lägga fokus på specifika områden hemmahörande i undersökningens syfte och frågeställning. Detta i linje med Eriksson Barajas m.fl. (2013) som hävdar att forskare som ägnar sig åt kvalitativa intervjuer ständigt bör uppmuntra respondenterna att uttrycka sina egna uppfattningar, värderingar och upplevelser samt attityder (Eriksson Barajas, m.fl. 2013).

Gällande antal intervjufrågor (se bilaga 1) har denna undersökning använt sig av ca. 18 frågor och detta kan anses vara för många. Anledningen till det höga antalet frågor var att fånga mer material som i sitt innehåll kan berika beskrivningen av det studerade fenomenet. Vissa språkliga svårigheter var också en anledning till att antalet intervjufrågor var högt. Detta trots att Dahlgren och Johansson (2012) avråder från att använda många intervjufrågor (Dahlgren & Johansson, 2012).

Respondenterna var mycket positivt inställda till intervjuerna. Intervjuerna genomfördes i en av skolans lokaler, ett rum utan insyn. Intervjuerna genomfördes i ett glad och positiv atmosfär. Tiden för de enskilda intervjuerna varierade mellan 30 till 45 min. Två av kvinnorna ställde sig positiva till att bli intervjuade en andra gång för att besvara ytterliga frågor som fördjupning till deras tidigare utsagor. Detta med anledning av att de redan har både arbete inom vården och kompletterande studier på Komvux. Kvinnorna tillfrågades om de hade möjlighet att svara på fördjupande frågor om arbetsmiljön och om sina framtida planer efter deras kompletterande studier på Komvux vilket de ställde sig positiva till.

Analysen av respondenternas uttalanden kommer att delas upp till två huvudteman med ett antal underteman. Dessa teman är kopplade till varandra och analysen kommer att vara

förankrad i och ligga nära respondenternas uttalanden. Teman kommer att kategoriseras utifrån kvinnornas uttalanden som framhäver aspekter som har tendens att spegla olikheter och olikheter i utsagorna om ett och samma ämnestema eller att upptäcka mönster i dessa uttalanden. Teman är kopplade till varandra och förses med teoretiska tillskott från Bourdieus teoretiska perspektiv.

4:4 Etiska aspekter/ kvalitativa ansatser

Larsson (2005) hävdar att humanistiska – samhällsvetenskapliga forskningsrådets högsta intresse är strävandet efter och utrönandet av nya kunskaper och att dessa kunskaper noggrant bör avvägas mot att skydda de individer som deltar i undersökningar. Enligt Larsson är det detta som kännetecknar en god kvalitet på undersökningar. Larsson menar också att det är viktigt att skydda respondenternas personliga identitetsuppgifter utan kompromiss eftersom undersöknings resultatet kan hamna i makthavarnas händer och spelas i olika maktspel (Larsson, 2005).

Vetenskapsrådets (2015) krav på samhällsvetenskaplig forskning innefattar bland annat *informationskravet* - informera de berörda av undersökningen om undersökningens syfte och uppgift. I denna undersökning informerades informanterna genom ett brev (se bilaga 2) till utbildningsansvarige (rektorn) på vård- och omsorgsutbildningen på en kommunal vuxenskola om syftet med undersökningen och fick godkännande att starta intervjuerna. Rektor förmedlade till lärarna på utbildningen om min avsikt att komma till klassrummen och presentera mitt projekt samt för att inbjuda kvinnorna till intervjuer. Lärarna vidarebefordrade samtycket av de kvinnor som ville delta i intervjuerna till mig.

Samtyckeskrav - innefattar att respondenterna har rätt att avbryta sin samverkan i undersökningen utan negativa följder.

Några av kvinnorna valde att inte delta i intervjuerna på grund av praktiskschema eller närliggande provtillfälle i deras utbildning. Andra kvinnor valde att delta i intervjuerna två och två vilket gjorde att intervjuerna blev längre men med rikare innehåll särskilt när respondenterna uttryckte olika upplevelser om en och samma fråga.

Konfidentialitetskravet - respondenternas personliga uppgifter blev förvarade på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem. Identiteter och namn i denna studie är fiktiva och anonyma samt skolans och kommunen namn anonyma.

Nyttjandekravet - resultatet av denna undersökning inte lämnas ut för kommersiellt bruk (Vetenskapsrådet, 2015).

4:5 Generaliseringar, reliabilitet och validitet

Bryman (2008) hänvisar till kritiken mot kvalitativa undersökningar som att de är för impressionistiska och subjektiva. Han menar att kvalitativa forskare startar forskningen på ett öppet sätt och att undersökningen ofta styrs av det som uppfattas som ett relevant tema för undersökningen. Han tillägger att forskaren i den kvalitativa undersökningen ofta blir det viktigaste redskapet både vid datainsamlingen och vid regisseringen av datamaterialet. Med detta styrs undersökningen mot den riktning som forskaren är intresserad av (Bryman, 2008).

Kritikerna anser att forskare som ägnar sig åt kvalitativa metoder rör sig i ett forskningsfält som redan undersökts av andra forskare och att sådana undersökningar ofta styrs av undersökarens kön, ålder och personlighet vilket gör att de tolkningar som görs blir alltmer påverkade av forskarens subjektivitet och betraktas inte som replikerbara (Bryman, 2008). Med andra ord anser kritikerna att de kvalitativa undersöksresultaten är svåra att generalisera utöver den kontext resultaten är producerad i och därmed tillägger Bryman kan det förekomma generaliseringar av resultaten med hjälp av den teori som undersökningen lutar sig mot. Utöver det påpekar Bryman också att det kan komma generaliseringar i vissa kvalitativa undersökningar där populationen har bredare uppsättningar av identifierbara drag (Bryman, 2008). Detta kan spegla sig i den här undersökningen med populationen lågutbildade invandrade kvinnor som gör ett kortare studieval med specifik riktning och siktar på ett yrke som kan vara den enda vägen för dem att skaffa sig en position i samhället.

Fortsättningen på diskussionen om generaliseringen av forskningsresultat hittar man hos Danermark, m.fl. (2003) som menar att det ligger ett antal krav i syftet med en samhällsvetenskaplig forskning så som att förklara sociala förhållanden, att beskriva och begreppsliggöra egenskaper och kausala mekanismer som genererar samt möjliggör händelser med andra ord får saker att hända (Danermark, m.fl., 2003).

Gällande reliabilitet och validitet hävdar Bryman (2008) att begreppen är starkt förknippade med de kvantitativa undersökningarna (Bryman, 2008). Denna studie är en kvalitativ studie därför används varianter av reliabilitet och validitet som Bryman kallar extern och intern reliabilitet och validitet. Extern reliabilitet inbegriper hur vida denna undersökning kan replikeras. Eftersom det är omöjligt att frysa en social miljö och replikera den, kan denna undersökning vara utgångspunkt till vidare undersökningar eller jämförelser. Intern reliabilitet

upphör i denna uppsats på grund av att den inte är skriven av fler skribenter som kan granska den tillsammans, tolkningsföreträdet ägs av mig.

Intern validitet förklaras som att teorin i denna studie överensstämmer med uttalanden och utsagor vilka är insamlade i form av intervjuer samt att teorin också har sin närvaro genom hela texten. Studien använder sig av Bourdieus teoretiska bana samt perspektivet kritisk realism. Extern validitet i studien handlar om hur vida resultatet kan generaliseras i andra sociala miljöer. Resultatet i texten är begränsat till invandrade kvinnor med låg utbildning som deltar eller arbetar inom vård- och omsorg. Generaliseringar av resultatet kan bidra till vidare forskning med samma målgrupp inom området för att fördjupa förståelse om invandrade kvinnors utbildningsstrategier.

4.6 Perspektivmedvetenhet

Studien använder sig av Bourdieus relationella perspektiv som innefattar relationen mellan huvudbegreppen habitus, kapital och fält. Dessa begreppsrelationer kopplas i uppsatsen till fenomenet kvinnornas utbildningsstrategier - handlingar - i att delta i korta utbildningar inom vård för att skaffa sig ett arbete inom vården. Perspektivet diskuterar också de lokala och samhällseliga strukturerna som omger kvinnorna. Strukturer som familjestrukturer, utbildningsmässiga och yrkesmässiga strukturer i relation till kvinnornas sätt att känna, tänka och handla. Kvinnornas handlande tar sig uttryck som utbildningsstrategier för att positionera sig i det önskade sociala rummet. Detta genom att delta i korta studier som förser dem med en position inom vård- och omsorgspraktiken. Strukturerna kan vara av möjliggörande eller begränsande art. Kvinnornas strategier sätts i relation till strukturer i en kamp för att inta position eller tillgodogöra sig värde för sina insatser och försök. Kvinnornas kamp inbegriper också strategier för att vara villiga till att förändra sitt sätt att känna, tänka och handla med avsikt att slå sig in i det önskade fältet, vård- och omsorg.

Enligt Bourdieu (1993) bär individerna förutom de egenskaper som är relevanta för deras klassificering med sig andra egenskaper, sekundäregenskaper. Bourdieu tillägger också att man inte kan definiera individens klassposition endast utifrån fastställda egenskaper så som inkomstnivå och utbildningsnivå inom ett produktionsförhållande, utan individens position definieras också utifrån andra aspekter som Bourdieu kallar kompletterande karaktäristiska – ex. könstillhörighet och etnisk tillhörighet. Dessa är underförstådda krav som fungerar som reella urval och uteslutningsprinciper och som det ofta inte talas om, som Bourdieu uttrycker det ”åtskilliga officiella kriterier tjänar i själva verket som förklädnad för dessa dolda

kriterier: att kräva en bestämd examen kan vara att kräva ett bestämd socialt ursprung” (Bourdieu, 1993:252).

4.7 Kritiska aspekter

Denna undersökning använder sig av Bourdieus teoretiska bana som i sina stora drag är baserad på begreppen *habitus*, *kulturellt kapital* och *fält* och som tillämpades i olika praktiker, men främst var Bourdieus tidigare tankar fokuserade på en specifik kontext nämligen agrarsamhället i Alger. Enligt Carlhed (2011) tillämpade Bourdieu senare sin teori i en fransk kontext, där han konstruerade ett *socialt rum* som håller sig till en specifik tid samt rumsbetingelser vilka sedan i sin roll utvecklades till socialt fält (Carlhed, 2011). Ett viktigt antagande i Bourdieus teori var att fältbegreppet inbegriper det sociala livet vilket innefattar dominerande symboliska trosuppfattningar kopplade till ett specifikt värderingssystem och behärskande ordning. Med andra ord förklarar Carlhed detta med att de objektiva sociala strukturerna har sin roll genom att både vägleda, begränsa och förhindra individens sociala handlingar. Strukturerna enligt Carlhed ligger till grund för likformiga dispositioner, perceptioner för individens tänkande och handlande och utgör individens habitus (Carlhed, 2011).

Några varningsord om användningen av Bourdieus teoretiska begrepp kommer från Broady (1998) som menar att utnyttjandet av begreppen kapital och fält inte bör ske genom en systematisk överföring eller med andra ord, direktimport. Broady menar att i Frankrike centraliseras institutionerna och tidskrifterna geografiskt och särskilt till Paris. Detta innebär att regionala kulturella fält och sociala fält är starkt knutna till centrumet, Paris. I Sverige avgränsas systemet av regionala fält snarare än ett kulturellt fält som i sin roll är beroende av positioner som lokaliseras utomlands. Detta gäller Frankrike också enligt Broady, men en kritik som riktas till Bourdieu är att han ignorerade betydelsen av de utländska positionerna för det franska fältet (Broady, 1998).

En annan kritisk aspekt som Broady redovisar är att Bourdieu ofta och i olika sammanhang noterade att de *folkliga klasserna* i Frankrike har gett erkännande till de så kallade kulturenas överhöghet och samtidigt accepterat det faktum att de är utestängda från de samma. Till skillnad från Frankrike blir situationen i Sverige helt annorlunda. Där utgör existensen av olika *vägar* till social positionering en öppning för individerna genom att öppna horisonter för utbildningsvägar och yrkesområden som framträder i form av bildningsprojekt. Dessa vägar

för utbildning och yrken har samexisterat med självständiga folkrörelsekulturer så som folkhögskolornas uppkomst i Sverige (Broady, 1998).

Broady hävdar att Sverige till skillnad från Frankrike saknar ett strikt hierarkiskt utbildningssystem. Detta uppenbaras genom att utbildningssystemet i Frankrike kontrolleras av överklassen medan det i Sverige kontrolleras av medelklassen. I Frankrike har överklassen förtroende för det offentliga utbildningssystemet för att fortsätta kontrollera medan det i Sverige finns misstro för det offentliga utbildningssystemet från överklassen (Broady, 1998).

Klinkmann (2012) riktar blicken mot ett annat problem vid användningen av Bourdieus begrepp habitus särskilt när vissa undersökningar riktar sig mot specifika grupper. Klinkmann menar att det finns risk att forskaren bidrar till att vidmakthålla och förstärka stereotypiseringen av de undersökta stereotyperna. Han hävdar vidare att forskaren bör vara mer benägen att genomtänkt konstruera relevanta modeller i analysen för att undvika reproduktion av de undersökta stereotyperna. Klinkmann tillägger också att forskarens position och förförståelse i relation till forskningsprojektet bör baseras på kunskapsmål och förklaringsmodell som gäller den grupp man undersöker (Klinkmann, 2012).

Klinkmanns redogörelse kan kopplas till kvinnorna i studien som har varit och är en måltavla för stigmatisering och marginalisering samt att de har porträtterats som ett samhällsproblem av kulturell art. Denna studie framhäver kvinnornas sätt att känna, tänka och handla som de förvaltar till kapitaltillgångar i sitt orienterande i det sociala rummet. Studien har fokus på kvinnornas utbildningsstrategier för att frigöra sig och skaffa sig yrke som de kan identifiera sig med. Därför tar uppsatsen hänsyn till kvinnornas uttalanden genom att lägga analysen nära till deras utsagor som är fyllda av entusiasm och framtidsvision vilket gestaltas i deras strävan efter att ha ett yrke inom vård och bidra med meningsgivande insats för sig själva och för samhället.

5. TIDIGARE FORSKNING

Avsnittet diskuterar forskningsresultat om invandrade kvinnors situation i samhället och behandlar deras situation både socialt, utbildnings- och yrkesmässigt. Kvinnorna i studien är lågutbildade invandrade kvinnor som deltar i utbildningar inom vård- och omsorg på en vuxenskola. En del av de deltagande kvinnorna i denna studie är utbildade undersköterskor som kompletterar sina gymnasiestudier på Komvux för att söka sjuksköterskeutbildningen. Kvinnorna i studien väljer korta studier för att skaffa sig ett efterfrågat yrke inom vården.

I ett återkommande tema i vuxenstudenternas beskrivningar av arbete, framtid och inskrivning i vuxenutbildning skriver Dahlstedt, Sandberg, Fejes och Olson (2017) att arbetets diskurs är avbildad som en norm och att jobba med något inte bara är önskvärt utan också att en del av en normalitet. När det gäller att vara en del av samhället tolkas den normala medlemmen av samhället som en arbetande medborgare (Dahlstedt, m.fl. 2017).

I en utgångspunkt om forskningen om människors uppfattning om yrke skriver Svensson och Ulfsdotter Eriksson (2009) att uppfattningarna ofta grundar sig på individens subjektiva förställningar om yrkens specifika attribut (Svensson & Ulfsdotter Eriksson, 2009).

Författarna menar att det uppstår en form av systematiskt mönster som framkallar hur yrken uppfattas och framstår i relation till positioner i det sociala rummet och att yrkets egenskaper kan uppfattas på likartat sätt av en hel befolkning och att den kan uppfattas som unik för en viss kategori (a.a., 2009).

5:1 Kulturella stereotyper och bilden av den invandrade

Ålund och Alinia (2011) hävdar att det under lång tid i väst pågått en social process i form av främlingsgörande, uteslutande och stigmatiserande. Författarna menar att det har skett en förvandling av individuella människor till stereotyper för ett socialt kollektiv. De menar att förvandlingen är en länk som binds till historien av kolonialism, migration och exil (Ålund & Alinia, 2011). I Dahlstedt m.fl. (2017) framgår att behärsksningen av majoritetsspråk betraktas som avgörande för invandrade att göra sig anställningsbara. Detta betonas hos en av de intervjuade kvinnorna (Maria) som menar att språk är en markör för medborgerlig tillhörighet. Maria menar att språk inte bara är en kompetens eller kunskap utan för henne är det att ha eller inte ha det. I hennes värld kunde språket likställas eller ersättas med utseende och var som en tröskel man kliver över mot en medborgarskapstillhörighet (Dahlstedt, m.fl. 2017). Maria tillägger att hon allt oftare mötte människors förvåning ju bättre svenska hon talade – hennes språknivå passade inte hennes utseende - och med det kände Maria att hon var tillbaka på ruta ett och betraktades som invandrad (Dahlstedt, m.fl. 2017).

Som ett exempel på hur den invandrade kvinnan framställs speglas mötet mellan representanter för det institutionella samhällssystemet så som kommunrepresentanter och invandrade kvinnor hänvisar Mattsson (2010) till genusforskaren Hélène Thomssons (2002) undersökning som beskriver kommunens avsikt att skapa sociala aktiviteter för invandrade

kvinnor med integration som övergripande syfte (Mattsson, 2010) Kommunens representanter utgick från en förförståelse att kvinnorna behöver komma ut och socialisera samt presentera sin kulturella mångfald med anknytning till integrationsprojektet som kvinnorna deltar i. Thomsson beskrev mötet som enkelriktad, kvinnorna var tysta och försökte uppfatta upplägget men språket var för svårt för dem. Kvinnorna bröt upplägget och började uttala sig om makt, arbete och jämställdhet. Thomsson påpekar den bristande förståelsen av kvinnornas behov då det var viktigast för kommunens representanter att skaffa kvinnorna en social samvaro. Med andra ord och enligt kommunen bör kvinnorna komma ut från hemmet och träffa andra. Thomsson som är kritisk till kvinnoprojektet hävdar att grundtanken till dessa projekt ofta är begränsade till det sociala vilket undanskymmer det verkliga behovet för kvinnorna - att erövra ett språk, skaffa sig egen försörjning och leva ett aktivt liv (Mattsson, 2010). Det som ligger till grund för sådana föreställningar är att kön, klass och etnicitet vävs ihop. Detta är i linje med Mattsson som menar att det börjar med klassproblematiken där de invandrade framställs som "klasslösa" för att sedan vävas ihop med och ta sig uttryck i termer som etnisk tillhörighet eller kulturtillhörighet och med det blir klass frågan till en kultur- och etnicitetsfråga. Hon tillägger också att sociala ojämlikheter blir som en kulturell essens vilket osynliggör den invaderade kvinnans situation och att den kategoriseras under den allmänna invandringsdebatten, i synnerhet vad det gäller arbetsmarknadspolitiken (Mattsson, 2010).

Synliggörandet av den invandrade kvinnans situation handlar också om respektgörande av henne som individ. Enligt Dahlstedt m.fl. (2017) betraktas respektgörandet ha ett symboliskt klassmått till skillnad från ignoreringen av henne vilket minskar hennes sociala värde. De menar också att den invandrade kvinnans deltagande på vuxenutbildningen är en möjlighet för henne få det sociala värde hon eftersträvar genom att deltagandet visar henne nya banor samt ger henne erfarenheter som fyller på hennes sociala och utbildningsmässiga kompetens. Vidare menar de att den invandrade kvinna i vuxenstudier får en inblick i möjligheterna att bidra till samhället som en arbetande kvinna (Dahlstedt, m.fl. 2017).

5:2 Likställighet och frigörelse

När världen utanför tränger sig in i den invandrade kvinnans liv med alla typer av nya relationer, uppfattningar och kunskaper sätts allt i relation till hennes egna erfarenheter som är hemmahörande i moderskulturen. Ålund och Alinia (2011) menar att själva mötet mellan de nya och de gamla erfarenheterna och kunskaperna inspirerar den invandrade kvinnan till tolkning, omtolkning samt ifrågasättande av etablerade uppfattningar. Författarna menar att

mötesprocessen inbegriper igenkännande av det gamla i nya motsättningar och att ”kontinuitet och förändring går hand i hand” (Ålund & Alinia, 2011:55).

En process som i synnerhet leder till fördjupad förståelse om att *hem* också bör vara hemmahörande eller en plats där samhörigheten binder historien med nutiden, utesluter inte att man har rätten höra till två världar och att man har rätt att röra sig i riktningar mellan dem (a.a., 2011).

Den invandrade kvinnas främlingskap beskrivs av Dahlstedt m.fl. (2017) som att det i stort sätt handlar om svårigheter med att förhålla sig till omgivningens föreställningar om ”främlingarna” och att man i mötet som främling med omgivningen undviker att berätta om sin bakgrund för att smälta in och försöker leva/ överleva med andra i samhället samt bevara sin diskurs om sin bakgrund till mötet med dem som har främlingskapet som gemensam nämnare (Dahlstedt, m.fl. 2017).

Invandrade kvinnors utbildningsstrategier har hamnat i skymundan i forskningen i Sverige. Forskningen om studieval utifrån Bourdieus teoribanan har fokuserat på gymnasieungdomar i Stockholmsområdet. Forskningen har utförts av bland annat Donald Broady, Mikael Börjesson, Peter Waara, Ida Lidgren och Mikael Palme. Utifrån ovan hänvisas till Palmes (2008) avhandling *Det kulturella kapitalet – studier av symboliska tillgångar i det svenska utbildningssystemet 1988-2008* där han definierar utbildningsstrategierna som att det handlar om att individens sätt att orientera sig i skilda sociala miljöer förflyttas med individen under dess livsbana. Orienteringen eller strategierna förvaltas till kapitaltillgångar endast när de tillskrivs och tillerkänns ett värde i specifika sociala rum. De förändras aldrig på ett mekaniskt sätt utan uppenbarar sig endast när individens kapitaltillgångar erkänns och tillskrivs värde av det sociala rum personen rör sig i (Palme, 2008).

6. RESULTAT OCH ANALYS

Dispositionen i denna del är uppdelad till två huvudteman. Ett tema som utifrån kvinnornas uttalanden avhandlar deras sätt att känna, tänka och handla utifrån deras habitus i relation till omgivande strukturer såsom familjestrukturer och samhälleliga strukturer. Temat kartlägger förutom möjliggörande och begränsande aspekter som möter kvinnornas handlingar också deras sätt att orientera sig i utbildningssystemet. Det andra temat avhandlar kvinnornas förvaltning av sina utbildningsstrategier i form av kapitaltillgångar i relation till

möjliggörande och begränsande strukturer både inom den omgivande miljön (familjen) och de samhälleliga och yrkesmässiga strukturerna.

I resultatet kommer fokus att ligga på respondenternas utsagor genom att fånga de uttalanden som framhäver respondenternas kamp, strid och handlingar i form av utbildningsstrategier för att skaffa sig en position inom vård- och omsorgsykten. Respondenternas handlingar, uppoffringar och segrar i relation till ett fält av samhälleliga och utbildningsmässiga strukturella villkor. Strukturella villkor som är av möjliggörande och begränsande art.

Respondenterna i studien är 30 lågutbildade invandrade kvinnor med olika kulturell och etnisk bakgrund. Kvinnorna anser att kortare utbildningar är en tillgång för att tillskriva sig ett yrke inom vård- och omsorg. Kvinnornas val av studier och yrke är relationsbunden till strukturella villkor. Lågutbildade invandrade kvinnor har sina egna begränsningar som att de saknar tidigare formell utbildning samt att de kan ha vissa språksvårigheter.

Respondenterna i intervjuerna redovisade stort intresse för att förklara sin tidigare och nuvarande situation samt för att förklara sin utbildningsstrategi för att klara av studierna och ta del i arbetet inom vård- och omsorg. Med avsikt att analysera respondenternas utsagor på ett kreativt sätt och att intervjuens frågeställningar ska fånga dessa utsagor delas resultat och analysdelen till två teman. Dessa teman är knutna till undersökningens syfte och frågeställning. Intervjufrågornas teman inbegriper också respondenternas sociala värld samt deras strävan mot att förbättra sin livssituation både socialt och ekonomiskt.

6:1 Habitus, meningsgivande möjligheter kontra begränsningar

Det första temat inbegriper respondenternas beskrivningar och förklaringar av deras olika habitus - livsstil, övertygelse och värden, sättet att känna, tänka och handla. Kvinnornas beskrivningar kännetecknar de aspekter som gestaltar deras habitus. Dessa aspekter speglar deras handlingsstrategier som sätts i relation till möjliggörande eller begränsande strukturella villkor som är avgörande för deras tillträde till ett önskat socialt rum så som att välja att delta i korta studier och ett arbete inom vård och omsorg.

Mötet mellan människans habitus och den sociala världen är i fokus i detta tema. Med andra ord lågutbildade invandrade kvinnors sätt att känna, tänka och handla i relation till sin egen omvärld (familj och anhöriga) samt i relation till den sociala värld de önskar tillträde till.

6:1:1 Distinkta dilemman mellan möjligheter och begränsningar

Om tidigare erfarenheter från moderskulturen redovisar Soraya följande:

- I min kultur finns fasta ramar för människorna, särskilt kvinnor. Jag var mot det. Ekonomi blev avgörande. Jag vill inte dö som fattig pensionär. Därför ser jag nu att studera och jobba ger mig bättre chans (Soraya).

Sorayas uttalande kan tolkas som att hon tidigare har positionerat sig i ett distinkt dilemma gentemot moderskulturen särskilt mot begränsningar och förställningar gentemot kvinnor. Dilemman levde länge kvar hos henne då hon positionerade sig i det nya samhället. Soraya ser nya möjligheter och riktar sina handlingar mot att skaffa sig ekonomisk självständighet genom att satsa på studier och yrke. Hennes tidigare strategi att positionera sig mot moderskulturens förställningar saknade riktning och målsättning däremot uppenbarar det nya samhället möjligheter för henne att frigöra sig.

Möjligheterna är inte utan begränsningar då hon möter nya utmaningar i form av förställningar om henne som lågutbildad invandrad kvinna. Genom valet av studier och yrke öppnas nya möjligheter för henne och vilket hon kallar ”bättre chanser”.

I linje med Soraya uttalar sig Rosanna med följande:

- Jag önskar att jag kom tidigare till Sverige. Jag var beskyddad hemma. Jag är friare nu och har åsikter. Men mitt hjärta hemma men inte här. Ibland tänker - att det är inte jag.

Rosannas uttalande speglar ett liknande dilemma som Soraya med skillnaden att Rosannas dilemma är inriktad på trygghetsaspekten. Beskyddandet ”hemma” är en trygghetsaspekt vilket kan tolkas som en fast ram av begränsande art. När Rosanna känner sig friare och har åsikter här i Sverige tyder det på att hon inte var fri och hade åsikter ”hemma”. Hennes dilemma är att hon längtar till skyddandet/tryggheten trots att hon nu upplever att hon är friare och har åsikter. Detta kan tolkas som att Rosanna har svårt att förena sin bakgrund med det faktum att hon nu lever i Sverige. Hon uttrycker en splittrad tillvaro med både möjligheter och begränsningar.

Farah redovisar svårigheter med att förhålla till omgivningen på ett annat sätt. Hon uttrycker det som en osäkerhet och som en bevakning av både den närstående familjen och sina landsmän och kvinnor. Hon menar att:

- särskilt för kvinnor. Man känner sig kontrollerad av andra landsmän och kvinnor. De pratar bakom ryggen. I familjen säger de att vi måste vara försiktiga. Kanske jag måste vara samma sätt som dom. Man bor hemma när man går i skolan! De lite mot att jag flyttar – tradition och kultur. Jag flyttar när jag hittar en bra kille. Alltså gifta mig. Efter det gör man som man vill! (Farah).

Farahs uttalande speglar hur starkt bunden hon är till det nedärvda sättet att vara, röra sig, känna, tänka och handla. Begränsningar som inte bara har sin förankring i den närstående familjekretsen utan även hos landsmän och kvinnor som hon möter i det sociala rum hon rör sig i. Skyddandet som hon upplever får sin dubbla funktion i å ena sidan den egna moderskulturen som vill skydda henne mot det nya samhällets kultur å andra sidan uppenbaras skyddandet från familjen mot moderskulturen. Farahs strategi är att ”vara på samma sätt som dom”. En strategi för att kunna genomföra sin utbildning inom vård- och omsorg. Farahs mål är skaffa sig utbildning och yrke och undvika att hamna i konflikt med hennes nedärvda sätt att vara och röra sig. De nedärvda traditionerna med att unga kvinnor inte flyttar hemifrån innan de har gift sig. Man kan tolka det som att det ekonomiska beroendet till sin familj är en begränsning, men att studierna är en möjlighet för att bryta detta beroende band. Hon tillägnar sig studier och jobb samtidigt och vill behålla sina framgångar för sig själv av rädsla för att familjen ska styra och begränsa henne. Man kan tolka Noras strategi som att hon använder sig av tillgången till boende och trygghet och att det ger henne möjligheter att klara av sina studier och arbete. På det sättet undviker hon att gå i konflikt med familjens traditioner och sätt att vara.

Sammanfattningsvis kan man tolka kvinnornas strategier som att skaffa sig vana och orientera sig både inom sin omvärld och det utbildningsmässiga rummet – det rum som de rör sig i. Deras handlingar leder också till omformning av deras habitus som sker i en omvärld med nya möjligheter och begränsningar. Detta betyder att deras handlingar reproducerar habitusvarianter som möjligen kan få erkännande och värde. Det i linje med Palme (2008) som menar att ”vanan att orientera sig i utbildningssystemet innebär att veta att utnyttja dess möjligheter” (Palme, 2008:67).

6:1:2 Möjliggörande strategier för livet

På frågan om var pressen på att skaffa sig utbildning och yrke kommer ifrån härleder Sofia pressen till familjen och anhöriga. Hon uttrycker det som följande:

- Det är från familjen och från min mamma. Min mamma har alltid sagt att hon vill att jag ska bli någonting. Att jag ska plugga. Mamma säger: Min dröm är att du ska plugga på universitetet. Jag har en lillebror men min mamma sätter inte samma tryck på honom. Mamma tycker att vi flickor måste plugga och ta tag i vår framtid för att vi inte ska vara beroende på en man. Det har alltid varit så här, att jag sa: Nej! Jag vill inte. Men nu det är jag som VILL! (bestämd). Det är därifrån det kommer och så är det här med status också. Jag vill jobba som undersköterska men jag vill göra mer också (Sofia).

Detta kan tolkas som att Sofia å ena sidan inte vill svika sin mammas dröm, å andra sidan förvaltar Sofia pressen från sin mamma till en drivkraft till att känna och tänka att hennes val av studier och yrke är hennes eget val och att hon vill förverkliga både mammans och sin egen dröm. Sofias redogörelse är en tydlig förklaring till hur hon tänker strategiskt med att ta chansen till utbildning och yrke som hennes mamma pressar henne till samt förvalta den till en egen kapitaltillgång av vilja och strävan för att arbeta som undersköterska. Sofias uttalande tolkas som att hon hämtar motivationen till att skaffa sig utbildning och yrke från den press som hennes mamma lägger på henne. En aspekt som Sofia nämner är att pressen på hennes bror jämfört med henne är mindre. Sofia förklarar sin mammas press utifrån genusperspektiv och härleder mammans press till en form av frigörelse och ekonomisk självständighet. Sofia uttalande redovisar att nedärvda traditioner kan brytas eller förvandlas också inom familjen. Sofia tar vara på dessa möjligheter och förvalta dem i sina studier.

Samira uttrycker ett annat dilemma vilket hon härleder till sin familjs syn på det yrke som hennes studieval leder till och menar följande:

- I början vart det mamma och pappa. Sa så där: ”.... ska du jobba med äldre?” ”.... ska du torka bajs på äldre?” ”.... ska du duscha dem?” ”.... vill du verkligen göra det här?”
- Och då började jag berätta om att allt inte handlar om torka bajs och duscha äldre. Man kan göra flera saker. Jag har lärt mig jättemycket. Jag har lärt mig att anpassa om hur jag ska prata med en äldre - alltså pensionär - jag hade ingen koll innan och de alltså träffar oss unga utländska och har själ (Samira).

Samiras uttalande tolkas som att hon tror på värdigheten i de arbetsuppgifter som hon kommer att utföra och positionerar sig emot de begränsningar som familjens farhågor speglar. Hon bryr sig om omgivningens ifrågasättande av hennes kommande arbetsuppgifter men bemöter dem med en övertygande inställning till medmänniskan hon kommer att ta hand om och om att få vara precis den hon är med värderingar och åsikter. Hon reflekterar över förändringar i samhället som hon är del av genom att hon som ung kvinna med själ, med värdighet och respekt, kan arbeta med äldre. Hennes handlande bidrar till förändringar i det nedärvda sättet att tänka både i sin familj, sig själv samt det sociala rum hon rör sig i.

Några de äldre respondenter motiverade sitt handlande med att välja utbildning och yrken inom vård- och omsorg till inre drivkrafter så som deras trosuppfattningar eller tidigare svåra omständigheter som de har gått igenom.

Samara härleder sitt sätt att känna, tänka och handla till sin religiösa övertygelse. Hon menar följande:

- Jag har en stark tro i hjärtat. När jag ser på min tid i Sverige är det inget som jag skulle vilja ändra. Göra annorlunda. Jag vill bli undersköterska och arbeta med gamla människor. Fast de är inte i min ålder jag känner mig hemma med dem. Om jag får fortsätta arbeta med gamla hoppas jag har fått nya föräldrar eftersom jag saknar mina egna så mycket (Samara).

Samaras redogörelse för sitt brinnande intresse för att arbeta med äldre och sjuka härleder hon till sin religiösa övertygelse samt till saknaden av sina föräldrar. Man kan tolka det som att Samaras handlingar motiveras och erkänns av hennes nedärvda religiösa övertygelse. Hon känner att hennes arbete med äldre bekräftar hennes nedärvda trosuppfattning samtidigt som det för henne bekräftar att hon är hemmahörande i den. Övertygelser som kan handla om att ta hand om sina äldre och hjälpa de svaga och behövande öppnar upp möjligheter för henne att uppfylla hennes saknad av sin familj (anhöriga). Valet av vård- och omsorgsutbildning öppnar för Samara möjligheten att förverkliga den saknade uppgiften genom att istället ta hand om de äldre och sjuka på sin arbetsplats.

Om de meningsgivande aspekterna uttalar sig Amina och härleder sitt hängivna intresse för att tillägna sig studier och att arbeta inom vård- och omsorg långt tillbaka - till den tid hon var

ung i sin by och kände behovet av vårdpersonal för att hjälpa de sjuka och svaga och till den tiden hon var på flykt. Hon menar att hennes inneboende strävan efter att skaffa sig en utbildning och ett arbete inom vård motiverade hennes strategier vilka i sin roll förverkligades här i Sverige.

Amina redogör som nedan:

- Mina föräldrar dog och jag var äldst - sedan blev det krig. Vi flydde. Vi var 8 syskon. I landet X blev jag ensam när alla mina syskon var i olika länder. På flykten fick vi lite mat och kläder på olika sätt. Motivation till omsorg arbetet finns inuti mig! Jag vill verkligen studera. Det finns i mitt hjärta så jag har hopp. Det var min dröm tidigare men den blev inte riktigt avslutat. När jag kom hit fick jag en chans att studera och jag önskar verkligen att jag kan uppfylla min dröm. (Amina).

De flesta av kvinnorna i denna studie kommer från fattiga familjeförhållanden. Många av dem har varit i svåra omständigheter i sin flyktsituation. De har sett misär och våldsamma konflikter vilka härjade i deras närmaste omgivning. Aminas situation förvandlades dramatiskt från att ha tillhört en stor familj med 8 syskon till att vara separerad från dem under och efter flykten. Amina bär med sig sättet att känna och tänka från den tid hon tog ansvar för sina syskon. Man kan koppla det som hon har upplevt till hennes nuvarande arbete inom vård- och omsorg. Hennes arbete ger henne möjlighet att återuppta sin roll som omhandtagande storasyster. Hon identifierar sig i yrket och har inlevelse och känsla för det. Sättet att känna och tänka är starkt kopplat till de svåra omständigheter som omgav henne i hemlandet och under flykten. Upplevelserna av svåra omständigheter har gett henne en inneboende styrka och motivation för omsorgsarbetet. Med andra ord tillskrivs hennes tidigare erfarenheter ett erkännande och värde.

De yngre respondenterna redovisar aspekter som visar att deras sätt att känna, tänka och handla är nära kopplat till de omgivande sociala och kulturella strukturer som omger dem i det nya samhället. Tillfällen och möjligheter till praktiktillfällen eller arbete i strukturerade praktiker som äldreboenden, vårdhem och hemtjänst ger dem en inblick i värdet av att arbeta med äldre eller svaga människorna.

Maryam, en av de yngre respondenterna, förklarar att hon tappade sin motivation till studier i grundskolan och hoppade av för att flytta till Norge och arbeta inom äldreomsorg och hemtjänst. Hon förklarar avhoppet och flytten som att:

- Det funkade inte (i grundskolan). Det gick inte. Det var tråkigt – jag tappade motivationen – så hoppade jag av och jobbade istället. I början var jag nog inte intresserad av äldreomsorgen om jag ska vara ärlig – jag var intresserad av JOBB – då gled jag in på det här – så. Arbetet i Norge som väckte mitt intresse till att studera vård här. Jag känner nog ärligt att jag skulle inte vilja stanna länge på det här jobbet. Jag skulle inte riskera min utveckling. Men kanske ett annat jobb kan leda till något framåt. Alltså det är min dröm att kunna utveckla mig senare. Inte bara vara i hemtjänst. Kanske vill jobba med det här, som undersköterska. Ja, kanske undersköterska- men nu är jag intresserad av något annat (Maryam).

Man kan tolka den unga kvinnans uttalanden som att hon går igenom en annan process i att förvalta sitt kapital än de äldre. Det kan vara att hon först ser på arbetet och dess innehåll innan hon ser på sina förmågor och det nedärvda sättet att vara, känna och tänka. Hennes handling med att välja just den utbildningen och yrket sker utifrån de erfarenheter som hon inhämtar i praktiken. Till skillnad från de äldre kvinnorna i studien lutar hon sig mot nya erfarenheter och omgivande strukturer som omformar hennes habitus och anpassar den till det sociala fält hon gärna, som aktiv agent, vill vara i.

En tolkning kan vara att de yngre respondenterna i studien är i ständiga processer av bearbetning av sina strategier det vill säga sättet att känna, tänka och handla i en obekant praktik (vård- och omsorg) för att skörda meningsgivande resultat som inte alltid är förenat med deras förvärvade sätt att känna, tänka och handla (habitus). Kvinnornas habitus kommer att fungera som genererande och reproducerande strukturer vilket ibland möjliggör och ibland begränsar deras rörlighet i en praktik så som omsorgens sociala fält. Det är som Bourdieu beskriver det som att habitus kommer att fungera som nyckel till en social reproduktion eller livsstil (Bourdieu, 1994/1995).

6.2 Utbildningsstrategier och kapitaltillgångar

Detta tema avhandlar kvinnornas kapitaltillgångar, både kulturella och ekonomiska, i relation till det sociala utbildnings- och yrkesmässiga rummet som de rör sig inom vård- och omsorg. Respondenterna i studien ser världen och den sociala verkligheten i relation till förvärvade dispositioner vilka styr deras sätt att känna, tänka och handla. Kvinnornas handlingar är deras socialisationsstrategier vilka är kopplade till det liv de hittills har levt. Kvinnornas sätt att känna, tänka och handla är införlivade med deras omgivande sociala situation. I linje med Bourdieu (1993) som menar att kollektiva grupper inom sig upprättar förkroppsligad förståelse och känsla för sitt uppträdande, agerande, sätt att vara och handla (Bourdieu, 1993).

6:2:1 Kultur, klass, strukturer och fasta förställningar

De kvinnor som redan arbetar som undersköterskor och kompletterar sina gymnasiebetyg på Komvux reflekterade över sitt första möte med sociala strukturer på arbetsplatsen vilka var stigmatiserande för dem som lågutbildade invandrade kvinnor.

Sandra förklarar att fast personal i mötet med dem kan uttrycka sig på ett utpekande sätt. Hon uttalar sig som följande:

- När man är på sitt jobb och så - då kan någon av fast personal säga: Ja, ni invandrare är måna om patienter. Ni vana för ni har det i er - er kultur är si eller så - så ni kan mycket mer. Jag vet inte varför den har blivit en sån grej? De liksom vet, tar för givet om min kultur! Det klart att vi utlänningar tar hand om våra föräldrar - mormor och morfar - vi bor mer med varandra. Den svenska kulturen är mer - konstigare. Man skickar ut barnen tidigt och man skickar föräldrarna på boendet. Det är inte dåligt men man har märkt att det inte finns så mycket gamla invandrare inom vården - inte inom äldreomsorgen - då vet man att de hemma (Sandra).

Frida instämmer till viss del med Sandra om synen på den invandrade kvinnan som arbetar inom vård- och omsorg. Hon menar:

- Det beror på. Det beror vem man är från person till person. Jag upplever att det finns en syn på utländska eller "blattekvinnor" som att de är hemma och tar hand om familjen. De är inte ute. Och jag vet inte hur jag kan säga. Men när det kommer en utländsk kvinna till jobbet frågar personalen först: Hur många barn har du? Kan du vara på jobbet varje dag? Man kanske redan "vet" att utländska kvinnor ska ta hand om familjen och deras män tar

hand om ekonomin. Han drar in pengar. Han ska ställa mat på bordet. Kvinnan är den som håller ihop allihop på ett annat sätt (Frida).

Sandras och Fridas uttalanden ovan kan tolkas som att de kände sig obekväma med att de möttes av förutfattade meningar om sin moderskultur och att det arbete de utförde förknippades med den. Sandra och Frida uppfattar dessa förställningar som utpekande och/eller stigmatiserande. En annan tolkning och utifrån förställningarnas perspektiv är att sådana uppfattningar kan vara berättigade eftersom familjebanden i andra kulturer kan vara starkare än vad de är i Sverige samt att styrkan i familjebanden kan ha sin orsak i brister i ursprungsamhällets sociala system. Tvetydliga uppfattningar som orsakar kulturkrock är tydligt uttalad. Sandras och Fridas resonemang utgår från sina nedärvda uppfattningar vilka inte överensstämmer med det förhållningssätt som råder i Sverige som ett välfärdssamhälle. Ett samhälle där äldre tas om hand genom samhällseliga solidariska insatser.

Helena har arbetat länge som undersköterska på ett sjukhus och redogör för sin upplevelse om relationen mellan arbete, utbildning och klasstillhörighet som följande:

- Jag vet inte hur det var tidigare här - men nu känns som man blir klassad bättre om du är högre utbildad. Om du är lite lägre utbildad är du lite lägre - en annan klass. Kanske arbetarklass. Jag har arbetat 13 år som undersköterska och fortfarande lägre än andra - sjuksköterskor och andra. Oavsett hur mycket du jobbar så kommer det fram utpekanden så som invandringen ökar och brottsligheten ökar. Ni bara hemma och gör ingenting eller ni kommer sent. De tänker inte på vad de säger - det hoppar ut grejer från dom - och blir man som - hålla lugnet, lugna ner dig (Helena).

Detta kan tolkas som att vård- och omsorgens sociala rum är hierarkiskt strukturerad samt att den också är strukturerande. Yrken inom vård- och omsorg är präglade av tankemönster där statusen i vårdrkena förknippas med utbildningsnivån. Det är fältets logik som fördelar positionerna utifrån utbildningskapitaltillgången. Kvinnornas uttalande är ett bevis för hur deras sätt att känna, tänka och handla sätts i relation till fältets logik vilket värderar deras kulturella kapitaltillgångar lågt. Kvinnornas uttalanden speglar den strid de tar för att hävda sin yrkesidentitet och samtidigt ge sina färdigheter och sitt kunnande ett värde genom att göra ett bra jobb och få uppskattning. Kampen eller maktspelet som respondenterna är involverade i är en del av fältets logik. Bourdieu (1980/1990) förklarar denna kamp/maktspel som att den är hemmahörande i fältens strukturer och inte i aktörens, i detta sammanhang respondenterna.

Bourdieu menar att aktörer ofta tvingas till att delta i kamp om de resurser som finns i fältet (1980/1990).

Respondenterna redovisade strider som har sin anknytning till deras kulturella bakgrund, språk och klädkod. Mona beskriver en av sina strider:

På frågan om någon, patienterna/vårdtagarna eller arbetskamrater, undrar varför du har sjal blir svaret?

- Ja, patienterna. En man som sa till mig att: jag fattar inte varför du har på dig det där. Varför ska du inte visa ditt hår? Jag var på praktik och kunde inte säga något, men min handledare sa till mig: om du inte var på praktik vad skulle du säga? Jag svarade: Varför ser du inte mig som en människa. Varför ska du se vad jag har på mig. Låtsas som det var en mössa. Min handledare sa: att efter du har utbildat dig - du vet att han är gammal, han har problem. Det är inte personligt mot dig för han känner inte dig. Jag tänkte på detta mycket (Mona).

Monas beskrivning av händelsen ovan leder mig till frågan om hur mycket det är möjligt för människan att förändra i sin habitus i relation till yttre strukturer. Detta med tanke på att människan är tvungen att förändra sitt kännande, tänkande och handlande. Enligt Bourdieu är den enda vägen för att uppnå habitusförändring genom inskaffandet av nytt kapital som förflyttar individen i det önskade sociala rummet (Bourdieu, 1986/1991). Utifrån detta kan man tolka Monas upplevelse som att hon anser att spelreglerna inte bara är främmande för henne utan att det också är främmande för motparten. Med andra ord är mannens sätt att känna, tänka och handla främmande för henne och hennes sätt att känna, tänka och handla är främmande för mannen. Mona som är mån om att förflytta sin position i ett fält som i sin art är strukturerad är beredd att göra nya investeringar i form av nya sätt att känna, tänka och handla för att skaffa sig nya kapitaltillgångar som är värdefulla för det fält som hon rör sig i. Monas praktikupplevelse skapade hos henne ett reflektionsutrymme som kan tolkas som ett framsteg för en attitydförändring vilket Bourdieu kallar av praktisk art. Detta resonemang är också i linje med Bourdieu som menar att individernas handlingsutrymmen är begränsade i relation till strukturerna och därför betraktas mötet mellan habitus och fältens logik som ett tillfälle som producerar både möjligheter och begränsningar (Bourdieu, 1986/1991).

6:2:2 Kapitalförvaltning som producerar meningsgivande insatser

Respondenternas kamp om sitt välbefinnande och uppskattning av sitt arbete samt hur övrig personal ser på dem är av värde på en arbetsplats som kräver mycket empati, omsorg och hängivenhet. Bourdieu betraktar kampen om att få värde på färdighet och insats som nödvändig för fältets utveckling (Bourdieu, 1980/1990).

Sana medger att hon har lärt sig att behålla lugnet när det kommer till utpekanden om hennes bakgrund. Hon får ändå meningsfullhet i det hon gör. Hon menar att:

- Jag tror att jag har lärt mig lugnet. För att jobba med människor måste du ha hjärtat på rätta stället och jag tror jag har lärt mig det. För jag klarar av att hjälpa människor hela tiden - visst, man kan vara trött. När jag går till mitt jobb tycker jag att det kul och jag jobbar hundra procent. Jag tycker det är jättekul. Det är nog från person till person, men ibland, det beror på om man är trött, hur man har haft hemma, hur man mår själv. De flesta jobbar ändå när de kommer till jobbet. Man försöker göra sin bästa (Sana).

Magda tänker tillbaka och beskriver sin vardag på arbetet inom vården som en jobbig tid:

- Min mamma var lite så där när jag valde kursen (vård). Hon tyckte att den här utbildningen inte så avancerad. I våran kultur dom vill att vi ska ha eller ta doktor eller så där, status. Dom tänker så där. Jag sa till henne att status kommer sedan det här vad jag kan just nu. Jag samlar bara poäng. Nu när hon ser att jag pluggar mycket och ser böckerna tror hon inte sina ögon och tänker att det här inte som hon trodde (Magda).

Sanas och Magdas uttalanden är bevis på hur kvinnorna utmanar de begränsningar de möter. Begränsningar av både inneboende och objektiv art. Kvinnorna redovisar i sina uttalanden en form av personlighetsutveckling avseende såväl yrkeskunnande, delaktighet som en känsla av tillhörighet till yrket inom vården. Sanas och Magdas känsla av tillhörighet med sitt yrke utformar deras yrkesidentitet. Utformandet av deras yrkesidentitet utvecklas från en perifer yrkesidentitet till en legitim yrkesidentitet. Sanas och Magdas yrkesbana består inte bara av meningsgivande möjligheter utan den är också kantad av yttre omständigheters begränsningar. Kvinnornas redovisning visar att de rör sig i ett socialt rum där deras kulturella kapitaltillgångar ställs inför hierarkiska systematiserade positioner i både det yrkes- och utbildningsmässiga rummet och det omgivande samhällets föreställningar om dem. Vilka positioner kvinnorna kommer att inta styrs av vad deras habitus erbjuder. Kvinnorna som rör

sig i ett socialt rum som vård- och omsorg möter fastställda aktiviteter och praktiserandet av dessa aktiviteter sker enligt fasta regler för striden om status, position och erkännande samt i många avseenden makt. Kvinnornas kapitaltillgångar kan ses som symboliskt kapital vilket Palme (2008) beskriver som ett kapital med erkännande värde som kan vara kunskaper eller specifika egenskaper som anses ge tillträde till en viss position (Palme, 2008).

Gällande inställning till arbete och ekonomi anser majoriteten av respondenterna i studien att den privata ekonomin är viktigast. Därför anser de att den korta studievägen och med det ett yrke är det som står dem närmast och är lämpligast nu. Den korta studievägen till ett yrke förbättrar deras ekonomi på en inte alltför lång tid. Förbättringen av ekonomin är ett led för att skaffa sig en känsla av social samhörighet, självstruktur och stabilitet vilket representerar den grundläggande trygghet som kvinnorna saknar.

Siba tycker att kravet på invandrare är högre än på svenskar gällande att ha ett jobb och självförsörjning. Kravet kommer såväl från dem själva, deras familjer som från samhället. Hon redovisar följande:

- För en invandrare är jobbet viktigt. En svensk tar jobbet för givet. En svensk får lättare jobb. Vi invandrare är mer fastbundna vid det jobbet vi får. Vi håller hårt i det. Min tolkning är att vi invandrare känner att jobbet ger oss någonting. Vi har kämpat för att få detta jobb. Det är samma jobb och utbildning svenskan har men vi måste visa mer och göra mer ändå för att bli accepterad (Siba).

Man kan tolka Sibas redogörelse som att i vårt moderna kunskapssamhälle marginaliseras den lågutbildade invandrade kvinnan som hålls kvar på en specifik position i arbetslivet. Sibas uttalande är ett bevis på hur den invandrade kvinnan känner och tänker då den dominerande vardagliga diskursen har fått fotfäste i hennes omgivning. Det är därför Siba tycker att det är viktigt att hålla fast det jobb man har eftersom det ger tillfällig trygghet och acceptans.

Nora hävdar i sitt uttalande att utbildning är viktigt inte bara i Sverige utan även i det samhälle hon kommer ifrån. Hon menar att:

- Det är alla samhällen! Inte bara här – det över allt. Har du högre utbildning så kommer din avkomma att utbilda sig. Absolut! Att det syns att du bidrar med något till samhället, att du också är med. Att det syns att du har ett jobb. Och att du är respekterad också. Utan utbildning och arbete blir ditt umgänge också de som inte har jobb - då har du bara ett umgänge i den kretsen. Då har alla dåligt (Nora).

Kvinnorna ovan redovisar tendenser till att frigöra sig ekonomiskt och socialt från såväl den vardagliga som den institutionella rådande underordningen. Underordningen av den lågutbildade invandrade kvinna framgår tydligt i uttalandena. Den tar sig olika former såväl den könsmässiga som den etniska samt den marginaliserande och osynliggörande formen. Kvinnorna ovan manifesterar sina åsikter som uttalade motståndsstrategier. De ser sitt nuvarande yrke som ett instrument att bygga vidare på i sin strävan efter bättre positioner i samhället. Kvinnorna är inte nöjda med hur de blir behandlade. Vårdyrket är för dem ett vapen för strider som kan förändra rådande strukturer inom vården.

Kvinnornas erfarenheter av underordningen framstår här som kapitaltillgångar som förvaltas och investeras i strider om nya och bättre positioner i det sociala fält de rör sig i. Några av kvinnorna uttrycker i sina uttalanden sin tveksamhet och osäkerhet i att vara både invandrare och kvinna vid mötet med de utbildningsmässiga och yrkesmässiga strukturerna.

Sana som redogör för vad som krävs av den invandrade kvinnan för att hon ska ses som en duglig undersköterska. Hon menar:

- Vi måste kämpa för att komma dit. Det krävs mycket, mycket mer från oss för att bli jämn med dom. Även om de inte gör mycket mer än vad vi gör men dem har det ändå - status - Vi måste kriga för att bara kunna vara där. Ibland tror inte jag att vi kommer att vara där (Sana).

Uttalandena ovan kan tolkas som att när dessa kvinnor kommer till tals om sin situation som både invandrade och kvinnor i ett samhälle som tydligt och offentligt uttrycker sitt behov och efterfrågan av arbetskraft inom vården förblir de kategoriserade som lågutbildade och invandrade kvinnor. När dessa kvinnor tar vara på möjligheten och satsar på kort utbildning som leder till ett efterfrågat yrke inom vård, möts de med stereotypiserande attityder som är införlivade både i samhället och i det yrke som kvinnorna har valt. Stereotyperna kan ha sin dubbla effekt med att å ena sidan stannar

kvinnorna kvar i ett lågt utbildningskapital som de dittills har åstadkommit å andra sidan begränsa kvinnornas möjligheter till att få tillträde till mindre förslitande arbete. Vilket är i linje med Ålund och Alina (2011) som menar att stereotyperna bidrar till att begränsa kvinnornas inflytande över sin arbetssituation och hindra deras förmåga till utveckling både arbetsmässigt och utbildningsmässigt (Ålund & Alina, 2011). Den samhälleliga efterfrågan för sådana kapitaltillgångar som kvinnorna innehar är stor samt att kvinnorna hävdar sin vilja att investera sina kapitaltillgångar inom vården men begränsningarna och motsägelserna generar ett nytt sätt att känna, tänka och handla hos dem som inte stämmer överens med den praktik de rör sig i. Kvinnornas strid kan också tolkas som en strävan efter att förändra de rådande stereotypa strukturerna i sin praktik. Mötet mellan kvinnornas habitus och den sociala världen är mycket viktig och om just detta möte hävdar Broady (1990) att individens habitus och kapital hänger samman och att sättet habitus uppenbarar sig på blir som ett förkroppsligat kapital av både strukturerad och strukturerande struktur. Ett sådant tankesätt skiljer sig från tanken att människors handlingar, tankesätt och värderingar formas som ett avtryck av den yttre världen (Broady, 1990).

Om språkkapital berättar Helena att på hennes arbete kommer nyutbildade undersköterskor med invandrarbakgrund vilka inte har så mycket svenska med sig. Hon upplever följande:

- Ibland tycker jag synd om dom - nya undersköterskor som kanske inte är duktiga med språket. De blir bara utslängda - där ska du jobba!. Det kommer att vara svårt för dom att förstå alla grejer. Jag tycker synd om dem eftersom några andra ser ner på dem då på grund av deras språk. De säger: men gud hon kan inte svenska - vad ska hon göra? Men det är ju inte deras fel. Man hör negativa kommentarer om dem. Ibland får de gå på sidan några dagar och sedan får de klara sig själva (Helena).

Suada beskriver nya undersköterskors situation på sitt arbete som följande:

- Eftersom jag kunde bra svenska började jag jobba från andra dagen. Men nu kommer nya och har faktiskt brist i språket. Dom har tre dagar på sig - så ska de ut - gör de fel - står det på dom. Patienterna ringer och klagar. De får skällning: du måste göra rätt! Gör rätt! Gör om! Gör rätt (bekymrad). Det görs ingen återkoppling till utbildningen - man sitter inte med dem - utan de får fortsätta - och kanske gör fel (Suada).

Uttalandena kan tolkas som att språkkapitalet är en viktig aspekt i yrken inom vården. Påpekandena i ovan nämnda uttalanden är inte riktade mot språkliga brister hos de nyutbildade undersköterskorna utan den kan tolkas som både riktad till vårdutbildningen som kan ha en brist i att förse nyutbildade med tillräckligt språkkapital för yrket och till arbetsmiljön där arbetsuppgifterna ofta är omfattande och överlappande vilket inte ger tillräckligt utrymme för de nyanställda med att utveckla sina språkliga tillgångar genom konversationer och samtal med övrig personal.

Respondenterna Suada och Helena beskriver sina strategier med att hantera vårdtagarnas och annan vårdpersonals skepsis gentemot deras egna kulturella koder så som klädkod. Suada som tycker att hennes klädkod - sjal - har gjort henne starkare på arbetsplatsen. Hon förklarar detta som att:

- Min sjal har inte hindrat mig. Nej faktiskt inte. Jag har blivit bara starkare. Jag har bevisat att jag kan mer än dom (personalen) också - jag lär mig och pensionärerna börjar tycka om mig också - som person och inte som en sjal (Suada).

Helena känner att hon har skyldighet att förklara sin klädkod - sjal- och kultur. Hon uttrycker sig som följande:

- Ibland - för jag måste. Dom måste också veta och de har rätt till det. Ibland ställer dom frågor och jag svarar på dom. Dom är jättetrevliga och jag förklarar. Dom får en bra bild och behöver kanske inte fråga de andra tjejnerna som jobbar inom vården. Då har dom liksom redan fått svar (Helena).

Klädkoderna i de ovan nämnda uttalandena tolkas som identitetssymbol och kulturkod. Med andra ord kan man betrakta kvinnornas klädkod som ett kulturellt kapital som inte har fått sitt värde (pris) ännu. Kvinnorna bevisar i sina uttalanden sitt intresse för att förklara och hävda sin identitet inte bara genom sin klädkod utan också genom att diskutera och resonera över betydelsen av den klädkod som de identifierar sig med. Det är viktigt för kvinnorna att försvara sin klädkod med tanke på att de försvarar sin identitet som en invandrad kvinna med ett annat sätt att vara, känna, tänka och handla utan påtryckningar utifrån. En annan

infallsvinkel som kan tas fram i detta sammanhang är att kvinnorna värdesätter sina insatser på arbetet högre än föreställningarna om deras val av kodklädser.

6:3 Sammanställning av resultat och analys

Lågutbildade invandrare kvinnor söker sig kort studieväg för att inta positioner i ett socialt rum som vård- och omsorg där fastställda och reglerade aktiviteter sker. Striderna om positionerna i det sociala rummet utövas av de involverade enligt fasta regler.

Respondenternas kamp i vård- och omsorgsfältet handlar om att tillfredsställa erkännande och värde för de kapitaltillgångar de investerar i fältet.

Kvinnorna känner och tänker att den korta studietiden inom vård snabbt leder till ett arbete. Efterfrågan på undersköterskor är stor och kvinnornas sätt att känna, tänka och handla inför omsorgsyrken är högst relevant – habitus. Den nedärvda empatiska förmågan, det medfödda omhändertagandet och omsorgskänslan, erfarenheterna från närheten till familjer och anhöriga, förmågan till anpassningen och förändring, den offrande och hängivande förmågan, fallenheten för att ta hand om sina gamla med omsorg och respekt och sist men inte minst de sociala och psykologiska omständigheterna som följer dem och deras anhöriga på sin flykt till ett nytt land, erfarenheter av livet innan flykten och misären under flykten har slipat kvinnornas sätt att känna, tänka och handla till en unik habitus som kvinnorna genom sina handlingar förvaltar som färdigheter i att hantera kriser och svåra situationer.

Sådana kapitaltillgångar sätts in i vårdpraktiken i form av utbildnings- och yrkesstrategier som får ett värde och erkännande och framstår som ett symboliskt kapital. Kvinnorna strävar efter att erhålla värde på sina symboliska kapital genom att visa att de har gemensamma föreställningar av specifika eftersträvarvärda egenskaper samt erkänns och tillskrivs ett värde i ett samhälle med skiftande förhållanden och en stigmatiserande syn på lågutbildade invandrade kvinnor. Palme (2008) beskriver erkännandet som att det kan vara av olika typer och alla erkännanden är icke livsnödvändiga utan erkännandena är starkt kopplade till maktförhållanden i samhället som framkallar olika typer av erkännande (Palme, 2008).

Respondenternas uttalanden uttrycker vilja till uppoffringar i form av personlig förändring och personlig utveckling. Alltså en förändring i det sätt de känner, tänker och handlar (habitus). Detta förklaras utifrån respondenternas meningsskapande handlingar inom vården. Respondenternas meningsskapande handlingar är styrda av deras habitus och en förändring i

deras habitus är styrd av mötet med de objektiva strukturerna. Med andra ord de uppoftningar eller förändringar kvinnorna gör dagligen i sitt sätt att känna, tänka och handla, habitus, framträder som klarast i deras möte med fältets logik som är hierarkiskt byggt. Ett sådant möte förklarar de meningsgivande möjligheterna och motsägelsegivande begränsningarna som möter dem. Detta i linje med Bourdieu (1986/1991) som menar att förändringar eller som man kan kalla dem, personlighetsutveckling, bara kan ske i samspel mellan inre och yttre strukturer.

Respondenternas uttalanden är tydliga redogörelser för de utbildningsstrategier och motiv som framkallar ett handlande i form av praktiskt sinne. Dessa strategier är grundade på det som Bourdieu (1995/2004) kallar rationella beslut som ofta är en konsekvens av det samspel mellan människans habitus och den position man har i fältet. Bourdieu tillägger också att rationella beslut inte är ett resultat av människans självvalda process. Bourdieu menar att människan sällan är medveten om utövningen av sina strategier och att en mänsklig handling är ett praktiskt kunnande (Bourdieu, 1995/2004).

Kvinnorna i studien och i linje med Bourdieu förfogar över sitt vetande och bemästrandet över sin vardag, men kvinnornas kreativitetsutrymme och nyskapande är starkt kontrollerade av det som Bourdieu kallar fältets strukturella ramar för vad reglerna tillåter (Bourdieu, 1995/2004). Med andra ord kan man tolka detta som att kvinnorna tar sig in i vård- och omsorg fältet med en förställning om hur de kommer att röra sig i fältet. Kvinnorna besitter vissa uppsättningar av utbildningsstrategier och lösningar för de utmaningar som kan uppstå. När sådana aktiva kvinnor som resultatdelen beskriver vill ta positioner i det sociala rummet (omsorgsfältet) möts de av hierarkiska maktrelationer, strukturer som Bourdieu (1995/2004) beskriver i form av dominerade och dominerande (Bourdieu, 1995/2004).

De flesta av respondenterna kommer från familjer med en lägre utbildningsnivå samt begränsade ekonomiska resurser. I många passager återkommer uttalanden om traditioner, vanor, kroppshållning, klädkod, uppförande och sätt att vara samt uttalanden om strävan efter förbättring av sin ekonomiska situation genom att ta på sig kort utbildning för att skaffa sig yrken som kan leda till förbättring av sina positioner i samhället och den egna familjen både socialt och ekonomiskt. Man kan tolka det som att kvinnorna understryker sin upplevelse av att å ena sidan bevara plikten och upprätthålla den vilket Broady (1998) beskriver som nedärvda/ lagrade symboliska tillgångar som ett minne av det förflutna i form av vanor,

habitus, dispositioner och att de ska se till att traditionen förs vidare i sitt möte med andra människor (Broady, 1998). Å andra sida är kvinnorna vid sitt möte med fältets logik beredda att förhandla och kompromissa om delar av sin habitus för att inta nya positioner i fältet. Där de blir utsatta för fältets nya former av specifika regler. Kvinnorna i denna studie redovisar i sina uttalanden att de kulturella kapitaltillgångar de besitter är rörliga och det är i linje med Broady (1998) som menar att kulturella tillgångar är föränderliga och inte fasta från den dag man föds in i en viss familj utan att förändringen sker när människan tar sig nya banor och speciellt nya banor genom utbildningssystemet (Broady, 1998).

7. DISKUSSION OCH KONKLUSION

Syftet med studien är att utröna kunskaper om de utbildningsstrategier som görs möjliga för kvinnorna och att undersöka de handlingar som de strider om samt att tydliggöra meningsgivande möjligheter eller begränsningar när de förflyttar sig i det sociala fältet vård- och omsorg. Kvinnorna i resultatdelen redovisar begränsningar som är hemmahörande i de egna familjestrukturerna. Några uttalade sig om kraftfulla handlingar genom att å ena sidan övertyga sina familjer om vikten av att skaffa sig en utbildning som leder till ett yrke å andra sidan övertyga familjen om yrkets meningsgivande uppdrag. Andra har avstått från att diskutera utbildningen/arbetet med sina familjer för att undvika att gå i konflikt om deras studie- och yrkesval. Många av kvinnorna uttalade sig om att den korta utbildningstiden är en fördel för att skaffa sig ett yrke på kort tid. En stor del av respondenterna anser att utbildningen och yrket inom vård- och omsorg är strategier för att frigöra sig både ekonomiskt och socialt. De kvinnor som har slutfört sin grundutbildning säkerställer sina strategier med att delta på kompletterande gymnasieutbildningar för att söka sig till sjuksköterskeutbildning med avsikt att skaffa sig bättre positioner, status, inom vårdyrket. Några uttalanden hänvisade till att de inte allt för länge vill nöja sig med/fastna i en utbildning/yrke som andra (Arbetsförmedling) hänvisat dem till, i ett inkluderande syfte. Kvinnornas uttalanden visar att de är medvetna om syftets exkluderande tendens. De uttryckte tydligt att de vill gå vidare i sin utveckling genom att utmana hämmande gränser.

Handlingar som kvinnorna strider om är av olika art. Kvinnorna redovisade i resultatet att de under och efter sin utbildning inom vård- och omsorg har utkämpat strider både inom den egna självinsikten, i sina familjer och den omgivande samhälleliga strukturen.

Respondenterna deklarerade en uttalad strid om sin frigörelse både socialt och ekonomiskt. De har också stridit om att försvara sitt nedärvda sätt att vara, känna, tänka och handla.

Kvinnorna uttalade sig också om att de i sina strider har utvecklat förmåga att förändra/offra delar av sitt sätt att känna, tänka och handla mot att vinna nya positioner i sin omgivande livsmiljö. Ytterligare ett mål för deras strider var arbetsmiljön inom vård- och omsorg som de beskriver som en strukturerad hierarki. Kvinnorna redovisade vilja och kraft för att ändra på strukturer som hindrar dem från att förvalta sina kapitaltillgångar och få tillerkännande och värde för de meningsfulla insatser de gör.

Respondenterna uttalade sig om både samhälleliga och institutionella stigmatiserande och diskriminerande attityder som begränsar deras tillträde till det önskade sociala rummet. Språket som kapital var en av de viktiga aspekterna som kvinnorna hänvisade till särskilt gällande de nyutbildade undersköterskorna. Kritiken var riktad mot själva utbildningen som inte kunde förse dem med tillräckligt språkkapital för yrket. Det riktades också kritik mot arbetsmiljön och den sociala kontexten där det inte finns tillräckligt med utrymme för språklig fördjupning eller språklig fortbildning. Utifrån ett samhälleligt perspektiv uttalade sig kvinnorna om att den invandrade kvinnan alltid är betraktad som hemmafru eller att hon utifrån en stereotypiserande syn betraktas som kulturellt förtryckt.

Kvinnorna har redovisat ett stor strävan i att få tillerkännande och respekt för sitt val av studier inom vård- och omsorg. Trots det har många av dessa kvinnor inte för avsikt att stanna i sin nuvarande position. I sina uttalanden hänvisar de till att de kräver respekt för sin strävan att förbättra sin position så väl socialt, ekonomiskt som yrkesmässigt. Detta är i linje med

Kvinnornas utbildningsstrategier sker under premisser att så fort som möjligt skaffa sig ett arbete inom vård- och omsorg för att frigöra sig ekonomiskt. Deras strävan efter att klara av en kort utbildning går genom ett överlappande bestånd av begränsningar och möjligheter vilka både produceras av den närstående familjen och de omgivande samhälleliga strukturerna. Vård- och omsorgsutbildningen anses som den enda möjligheten för dessa kvinnor och de samhälleliga och utbildningsmässiga strukturerna har utformat ett erkännande och tillkännande till deras bestående (nuvarande) utbildningskapital. Detta påstående får sin förklaring i Palmes (2008) redogörelse där han menar att valet av studieväg kan kasta osäkerheten över individen när den tidigare skolgången inte räckte till, när familjens ursprung ger anledning till att individen inte känner sig vald eller vald i att ta avstamp ut i det okända eller när det läggs tonvikt på att erbjudna studieval är utformade och anpassade till en viss målgrupp (Palme, 2008).

Om tillgänglighet till utbildningar som leder till yrken utanför vård- och omsorgssektorn redovisar respondenterna att den är mycket begränsad. Korta utbildningar inom vård- och omsorg är det som ligger närmast tillhands för dem. Kvinnornas strategier stöter på en samhällelig och utbildningsmässig struktur som är av villkorad och begränsande art. Dessa strukturer lämnar begränsat handlingsutrymme för att tillskriva sina kapitaltillgångar ett värde och erkännande inom vård- och omsorgsområden. Detta i linje med Danermark (2017) som hävdar att mänskligt handlande är villkorat och begränsat i frihetsgrader. Detta kan tolkas som att man utifrån en samhällsvetenskaplig syn har en fastställd föreställning om att orienterande samhälleliga strukturer har starkt styrande påverkan på mänskligt handlande.

Danermark tillägger också att man ansåg att sådana styrande strukturer inte finns utan att hindret ligger hos människan själv (Danermark, 2017:9). Detta kan tolkas som att respondenterna i denna studie alltid används i en klassificeringsprocess relaterad direkt till en allmän uppfattning om att vård- och omsorg som kvinnoarbete är tabubelagt samt en uppfattning om lågutbildade invandrade kvinnor som omhändertagande i sin vardag, en subjektiv egenskap för dessa kvinnor.

Respondenterna sätter sitt inneboende nedärvda sätt att vara, känna, tänka och handla i relation till fältets eller det sociala rummets krafter som i sin roll är ett disponerat objektivet tillstånd. Detta tillstånd har befogenhet att hämma eller främja kvinnornas strävan efter tillträde till det önskade rummet, vård- och omsorg. Kvinnorna tar striden om positionerna som är tillgängliga i det önskade sociala rummet – vård- och omsorg - men anser att tillträdet är villkorad av ett tillstånd från rummets strukturella krafter. Många av kvinnorna i resultatet uttalade sig om att de gärna vill stanna inom vården men de utesluter inte tanken på att inta nya positionsförflyttningar inom fältet. Kvinnorna redovisade medvetenhet om att sådana förflyttningar eller som de uttrycker det, personlig utveckling, inte sker av en slump utan att det sker genom att utveckla sina utbildningskapitaltillgångar och att strida mot den eliminerande sidan i de institutionella strukturerna och alliera sig med den möjliggörande orienterande sidan i strukturerna.

I valet av ett arbete inom vård- och omsorg uttalade några kvinnorna sig om att den religiösa övertygelsen var en ledstjärna för dem. En sådan övertygelse och det förhållningssätt som kvinnorna förknippar med yrkets innehåll är en strategi som är starkt bunden till deras sociala och kulturella bagage vilka styr deras känslor för spelets regler. Användningen av

övertygelsen kan ha en möjliggörande och meningsgivande funktion men den kan ibland också ha en begränsande funktion när religiösa koder möts med på förhand fastställda strukturerade strukturer. Detta i linje med Bourdieu som menar att människors habitus har en grundläggande dubbelfunktion å ena sidan meningsgivande åt vad människan gör å andra sidan begränsande för vad människan kan göra (Bourdieu, 1980/1990).

Respondenternas enskilda handlande i form av utbildningsstrategier sker i samspel med de samhälleliga strukturerna. Samspelet sker i ett socialt fält där effekterna av ojämlikheter i samhället kan ta sig uttryck i form av att blunda för att det är klasstrukturer som genererar mekanismen av ojämlikhet samt reproducerar dem. Detta vilseleder den allmänna uppfattningen och tillåter att ojämlikhet kan reproduceras över generationer som ett faktum och framställer lågutbildade invandrade kvinnor som en reproduktion av förtryckande kulturer. Med andra ord kan man sammanfatta det som att lågutbildade invandrade kvinnors satsning på vård - och omsorgsyren upplevs som den enda möjliga vägen till trygghet och tillhörighet i det nya samhället. Denna föreställning om kvinnornas satsning kan orsaka att kvinnorna kommer att acceptera arbetsvillkor som svenskfödda arbetstagare inte vill eller kan acceptera vilket kan medföra att dessa kvinnor riskerar att bli en bred grupp som blir utnyttjade i arbete av lägre status. Detta i linje med Lagercrantz All (2008) som beskriver att lågutbildade invandrade kvinnor länge var och är satta under en påverkan vilket styr denna grupp i att söka sig till specifika utbildningar och yrkesområden med låg lön, lågstatus och ofördelaktiga arbetsförhållande. Detta styrande anses enligt Lagercrantz All vara en form av inkluderande underordning (Lagercrantz All, 2008). En underordning som kan tolkas som en tvingande inordning/disciplinering i den rådande sociala strukturen. Lagercrantz som är kritisk till inkluderings syfte tillägger att styrandet också kan tolkas som att det är den enda lösningen för dessa kvinnor att ta sig ur sociala problem och utanförskap. Hon menar att yrkesutbildningar är en bra lösning på utanförskapsproblemet och att utbildningen och yrket inom vård-och omsorg, vilket det är en stor efterfrågan på, är ett första avstamp för kvinnorna att ta sig ur utanförskap och fattigdomsproblematiken. Hon menar vidare att styrandet mot specifika yrken i sig inte är det enda av betydelse som bör uppmärksammas utan att det sociala och strukturella så som klasstillhörighet, genus och individens förutsättning också bör uppmärksammas vid en styrd inkluderingsprocess (Lagercrantz All, 2008).

I respondenternas utsagor uttryckte många en skepsis mot den allmänna förutbestämda synen av dem som invandrade kvinnor med egenskaper som förtroendet till omhändertagande

och omsorgsarbeten som hemmafruar och medlemmar i sina egna familjer. Kvinnorna uttalade sig om att erkännandet av deras insatser i arbetet inte bör förknippas med en förutbestämd föreställning om dem. De vill bli identifierade som en del av en yrkesgrupp som har förmågor och egenskaper som hör hemma i yrkesidentiteten. Kvinnorna använder sig av motståndsstrategier för att ändra på det långvariga osynliggörandet av den invandrade kvinnans situation i Sverige. Deras sätt att orientera sig i utbildnings- och yrkessystemet inom vård- och omsorg är en tydlig motståndsstrategi för att ändra på den anonymiserade och stigmatiserade bilden av dem. En tidig bild av den invandrade kvinnan beskrivs av Knocke (1991) som att hon aldrig kom till tals när den inhemska arbetsmarknaden debatterades utan att uppfattningen om henne framställde henne som en individ som inte behärskar svenskan och att hennes språkliga process utgör en svårighet. Med det begränsades och stigmatiserades hennes chanser till utbildning och arbete och hon kom länge att förbli liggande utanför arbetsmarknaden utan inflytande på sin egen arbetssituation (Knocke, 1991). Man kan tolka ovan som att den invandrade kvinnans jakt på frigörelse och likställdhet då gick genom att anonymisera sig själv i mötet med sin närmaste omgivning samt att hon enligt Knocke var totalt anonymiserad i den offentliga debatten och särskilt i de statliga offentliga utredningar som handlar om invandringen (Knocke, 1991).

Denna bild har inte ändrats nämnvärt men kvinnorna i studien tar en tydlig strid för att ändra bilden om dem genom att positionera sig i ett fält som de själva identifierar sig i. Kvinnornas uttalanden bekräftar motståndsstrategierna i att ändra en stigmatiserande syn och organiserade föreställningar som det institutionella samhällssystemet reproducerade om dem. Förställningar som ofta hävdar majoritetskulturens normer och höjer sig själv till en överlägsen ordning. Denna framställning har en inneboende strukturerande tendens till nedvärderande av lågutbildade invandrade kvinnor och framställer dem som samhällsproblem. Kvinnorna redovisar sitt utkämpande och motstånd till komplexa och omfattande strukturer som har sin förankring i det som Ålund och Alinia (2011) beskriver som det offentliga, administrativa och politiska fältets föreställningar om skillnader mellan ”oss” och ”dem” (Ålund & Alinia, 2011).

Respondenterna manifesterar sin strävan efter att ta vara på möjligheterna som utbildningsväsendet och arbetsmarknaden erbjuder med målmedvetenhet genom att sikta mot vidare utveckling av sin situation socialt, ekonomiskt och utbildningsmässigt genom att komplettera sina studier och positionera sig högre i fältet. Kvinnorna vill ändra bilden av sig själva vilket framgår i deras uttalanden om att de inte saknar medvetenheten om sig själva och sin

kulturella och klassmässiga position i samhället. I linje med det hävdar Knocke (1991) att stämplantet och stigmatiserandet inte bara sker utifrån annorlunda yttre karaktäristiska egenskaper utan utifrån annorlunda sätt att vara, känna, tänka och handla samt utifrån att man har ett annorlunda värdesystem (Knocke, 1991).

Kvinnorna har inte uppfattats som personer som i kraft av egna initiativ och med egna projekt deltagit i migrationsprocessen. Denna syn kullkastas totalt när man går genom de uttalanden som kvinnorna i denna studie har delat med sig av. Kvinnorna kan inte framställas som bärare av kulturproblem då de tydligt är bärare av en mångfald av kulturer som tillskrivs värde, erkännande, respekt och meningsskapande.

De yngre respondenterna redovisade en strategi genom att inhämta ingredienser från majoritetskulturen till ett nytt sätt att vara, känna, tänka och handla som gagnar dem. Strategin har en dubbel funktion genom att de å ena sidan känner sig mer fria i det nya sättet och med det kan de besegra de lokala (familj) begränsningarna och införliva styrkor från majoritetskulturens värderingar, å andra sidan behåller sin nedärvda habitus och använder sig av den som en skyddande funktion när de orienterar sig i det sociala rum som de rör sig i. Det är i linje med Bourdieu (1994/1995) som menar att habitus har egen skyddande funktion som skyddar från kriser (Bourdieu, 1994/1995).

Kvinnornas utbildningsstrategier styrs av deras nedärvda habitus genom att de känner sig hemma i vård-och omsorgsutbildningen vilken överensstämmer med deras kapitaltillgångar. Yrket kan vara en möjlighet att frigöra sig både ekonomiskt och socialt, men respondenterna visar också att deras nedärvda habitus kan producera nya habitusformer i mötet med utbildningen och yrket, det vill säga att de siktar mot vidareutbildning för att skaffa sig högre positioner i det sociala rummet. Respondenterna visar att nya former av habitus också kan vara redskap för att förändra omgivande strukturer både lokalt (familj) och på fältet. Det är linje med Bourdieu (1980/1990) som hävdar att yttre strukturer påverkar människans habitus som i sin roll skapar kapitaluppsättningar hos människan och när det sätts i relation till fältets logik förändras den gamla och reproduceras i nya sociala praktiker (Bourdieu, 1980/1990).

I respondenternas utsagor framträder ett antal uttalanden som framhäver fenomenet kvinnornas utbildningsstrategier. Strategierna definieras som att skaffa vana för att orientera sig i det sociala rummet - vårdutbildningen eller praktiken inom vårdsektorn. Orienteringen

mot den utbildning och de yrken som de vill ägna sig åt är kantad av möjligheter och begränsningar. Detta uttrycktes tydligt i några passager i kvinnornas uttalanden där det rådde relativa känslor av osäkerhet och ovisshet i orienterandet och i förväntningarna med att uppnå önskade mål. Detta förklaras enligt Bourdieu (1980/1990) som att människors handlade sker i relation till de sociala strukturerna där människans förväntningar sätts på prov. Bourdieu menar att människans förväntningar som aktör i den objektiva verkligheten begränsas till de möjligheter som erbjuds för att hon kan uppnå sitt delmål (Bourdieu, 1980/1990).

7:1 Metoddiskussion

Metoden som valdes i studien har både fördelar och nackdelar. Valet att skriva om invandrade kvinnor med låg utbildning var ett utmanande val eftersom de kvinnor som kunde svara på mina frågor valdes i en utbildningsarena på en vuxenskola, Komvux. Utmaningen låg i att kvinnorna deltar på olika nivåer i utbildningen och därmed har olika scheman. Dessutom arbetar många av dem parallellt med studierna. Fördelen var att ha tillgång till respondenter som kan spegla hela utbildningsperioden, delar av deras praktikperiod och de arbeten som några av dem redan har inom vården.

Ytterligare en fördel är att jag har följt några av dessa kvinnors vägval av studier från deras deltagande i studier i svenska för invandrare tills dess de har slutfört sina studier i svenska som andra språk - grund samt deras pågående och avslutande delar inom vård- och omsorgsprogrammet. Några av kvinnorna har ett arbete inom vården och kompletterar sina gymnasiestudier på Komvux. En nackdel som bör nämnas är att några av kvinnorna hade svårt att uttrycka det de vill säga på ett tydligt och ingående sätt på grund av brister i språket, både förståelse och sätt att uttrycka sig. Detta gjorde att intervjuerna drog ut på tiden och att det var en möda att transkribera delar av de inspelade intervjuerna. En annan nackdel är att antalet respondenter var för många vilket gjorde att materialet blev stort och svårt att orientera sig i samt att jag hade en önskan och vilja att alla respondenter fick vara presenterade i resultatdelen.

Bourdieus teori gav mig möjlighet att närmare undersöka den nedärvda habitus i kvinnornas uttalanden om sin situation både under utbildningen och på arbetet. Utsagorna går hand i hand Bourdieu när kvinnorna beskriver sitt val av utbildning och sin roll på arbetet som förankrad i deras uppväxt med nedärvda egenskaper i form av förtrogenhet med omhandtagande och omsorgsarbete. Teorin om strider i det sociala fältet gestaltar sig i studien i kvinnornas strider

om att tillskriva sig ett erkännande och värde för sina nedärvda habitus. Bourdieus kapitalbegrepp gav möjligheten att definiera kvinnornas handlande i form av strategier i relation till de begränsande och möjliggörande strukturer som omger dem. Hanteringen av begreppet fält uttrycks här som, socialt rum, vilket i sin roll gav möjligheter att se på vård- och omsorgsfältet som en praktik som en på förhand strukturerad hierarki vilken präglas av fasta maktrelationer.

Ett intersektionellt perspektiv hade tillfört studien ett djupare perspektiv på kön, klass och etnicitet vilket jag tycker saknas här.

En farhåga fanns att jag som skribent, både man och invandrare, skulle bli en hindrade aspekt men motsatsen visade sig genom att respondenterna vara mycket öppna och intresserade av att berätta och svara på alla frågor och följdfrågor som ställdes till dem.

Jag är mycket tacksam för att kvinnorna delade med sig av sina berättelser vilket gav mig mer perspektiv på människans öde, hennes vilja och kraft att förbättra sin situation i ett nytt samhälle trots alla hinder och begränsningar.

7:2 Förslag på vidare forskning i området

Respondenterna i uppsatsen har visat att de kan beseгра omfattande omständigheter och kullkasta förutfattade meningar och stigmatiserande förställningar om dem genom att skaffa sig vana att orientera sig i obekanta sociala och utbildningsmässiga arenor. Kvinnorna förvaltade sina inneboende krafter för att skaffa sig utbildningsstrategier i att välja först en kort grundutbildning, sedan yrkesutbildning och vidare bygga upp sitt utbildningskapital för att frigöra sig både socialt och ekonomiskt. Vidare forskning på ovan kan vara att undersöka hur dessa kvinnor ser på sin utvecklingskurva i relation till stigmatiserande förställningar om den lågutbildade invandrade kvinnan samt hur kvinnornas yrkesidentitet gestaltas i relation till en tillbakablick på sin tidigare situation.

8. REFERENSER

- Bourdieu, P. (1979). *Distinction – A Social Critique of the Judgement of Taste*. Routledge.
- Bourdieu, P. (1996). *Homo Academicus*. Brutus Östlings Bokförlag Symposium. Stockholm.
- Bourdieu, P. (1992). *Konstens regler*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposium.
- Bourdieu, P. (1994). *Kultursociologiska texter*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposium.
- Bourdieu, P. (1980/1990). *The Logic of Practice*. Polity Press, Cambridge.
- Bourdieu, P. (1972/1977). *Outline of a theory of practice*. Cambridge University Press: New York.
- Bourdieu, P. ((1994/1995). *Praktiskt Förnuft – Bidrag till en handlingsteori*. Daidalos. Göteborg.
- Bourdieu, P. & Passeron, J-C (2008). *Reproduktionen. Bidrag till en teori om utbildningsystemet*. Aktiv förlag. Lund.
- Brante, G & Persson, S. (2000). *Bortom förklara eller förstå - att analysera genom en kritisk realistisk ansats*. I (red) Aili, C. Blossing, U & Thornberg, U. *Läraren i blickpunkten- olika perspektiv på lärares liv och arbete*. (s. 269–284).
- Broady, D. (1989). *Kapitalbegrppet som utbildningssociologiskt verktyg*. *Skeptronhäften / Skeptron Occasional Papers*, Nr. 15, ILU, Uppsala Universitet.
- Broady, D. (1988). *Kulturens fält. Om Pierre Bourdieus sociologi*. I *Masskommunikation och kultur*, NORDICOM-Nytt/Sverige, Nr 1-2, 1988. <http://dsv.su.se/jpalme/society/pierre.html>
<http://dsv.su.se/jpalme/society/pierre.pdf>.
- Broady, D. (1990). *Sociologi och Epistemologi. Om Pierre Bourdieus författarskap och den historiska epistemologin*. HLS Förlag. Stockholm.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm. Liber AB.
- Börjesson, M. (2002). *Det naturliga valet. En studie i studenters utbildningsval och livsstilar*. Rapport från Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi. Nr.11. Uppsala universitet.

- Dahlstedt, Fejes, Olson, Rahm & Sandberg. (2017). *Medborgarskapets paradoxer – Medborgarskapspositioneringar i berättelser om tillhörighet i migrationens tid*. I: Sociologisk Forskning, årgång 54, Nr 1/2, 2017, s. 31–50.
www.du.diva-portal.org/smash/get/diva2.1085258/FULLTEXT01.pdf
- Dahlstedt, Sandberg, Fejes & Olson. (2017). *Dissonant futures: occupational trajectories, gender and class in contemporary municipal adult education in Sweden*. I: Journal of Education and Work, 31:1, 16-27, DOI: 10.1080/13639080.2017.1400661.
<https://doi.org/10.1080/13639080.2017.1400661>
- Danermark, B. (2017). *Granskarens förord*. I: Social struktur och mänskligt handlande. s. 9-11. Gleerups Utbildningsförlag. Malmö.
- Eriksson, G. (1999). *Kritisk realism som publikforskningens tredje väg*. I Nordicom Information, 21(1-2): 3-16.
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:oru:diva-50076>
- Fejes, A. & Nordvall, H. (2016). *Vad händer med vuxenutbildningens medborgerliga och demokratiska funktion i marknadsieringens tidevarv?* I Folkuniversitetet (red) Folkbildningens framtidsfrågor. Stockholm: Folkuniversitetet, 19-31.
- Gunnarsson, L. (2011). *A defence of the category "women"*. I Feminist Theory. 12(1)
www.journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1464700110390604
- Kjellberg & Sörqvist. (2015). *Experimentell metodik för beteendevetare*. Studentlitteratur. Stockholm.
- Knocke, W. (1991). *Invandrade kvinnor – Vad är problemet?* Tidskrift För Genusvetenskap TGV. nr.3.
- Lagercrantz All, K. (2017). *Delaktighet- och lärprocesser i en yrkesutbildning*. Stockholms Universitet.
- Larsson, S. (2005). *Om kvalitet i kvalitativa studier*. Nordisk pedagogik. (25), 1, s.16-35. Linköpings universitet.
- Lidegran, I.(2009). *Utbildningskapital- Om hur det alstras, fördelas och förmedlas*. Uppsala universitet.
- Mattsson, T. (2010). *Intersektionalitet i socialt arbete. Teori, reflektion och praxis*. Gleerups Utbildnings AB. Malmö.

Mohsen, T. (2016). *De bryter upp och börjar om - invandrade kvinnors deltagande i svenska som andra språk*. Linköpings Universitet. Linköping.

Nyampame, I. (2008). *Invandrade kvinnors hälsa i Sverige – genus och etnicitet*. Socialmedicinsk Tidskrift. Nr 3.

Palme, M. (2008). *Det kulturella kapitalet*. Uppsala Universitet.

Persson, S. (2017). *Samhällets strukturella villkor*. I: Social struktur och mänskligt handlande. s. 35-63. Gleerups Utbildningsförlag. Malmö.

SCB (2017) *Inom vården finns Sveriges vanligaste yrken*. Statistik: yrken i Sverige.
www.scb.se/statistik/sverige-i-siffror/utbildning-jobb-och-pengar/sveriges-vanligaste-yrken/

Seldén, D. (2017). *Om verkligheten, antaganden och kunskap*. I: Social struktur och mänskligt handlande. s. 17-33. Gleerups Utbildningsförlag. Malmö.

Svensson, G & Ulfsdotter Eriksson Y. (2009). *Yrkesstatus. En sociologisk studie av hur yrken uppfattas och värderas*. Forskningsrapport nr 140, sociologiska fakulteten. Göteborgs universitet

Vetenskapsrådet. (2015). *Forskningsetiska principer – Inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm.
<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Vetenskapsrådet (2016). *Forskningsinriktning för utbildningsvetenskap*. Stockholm.

Zetterberg Grünwald, K. (2015). *Risk för kraftig personalbrist inom vården*. Artikel i SCB. Nr 2015:89

Ålund, A. & Alinia, M. (2011). *I skuggan av kulturella stereotyper. Perspektiv på forskning om genus, jämställdhet och etniska relationer i Sverige*. I: Sociologisk forskning, årgång 48, Nr 2, 2011, s. 43-64. Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier, Linköpings universitet respektive Hugo Valentins-centrum, Uppsala universitet.

Åsberg, R. (2001). *Det finns inga kvalitativa metoder- och inga kvantitativa heller för den delen- Det kvalitativa- kvantitativa argumentets missvisande retorik*. I Pedagogisk forskning i Sverige. År g 6 nr 4 s. 270-292. Linköpings universitet

9. BILAGA 1

Intervjufrågor

- Hur kom det sig att du sökte vård- och omsorgsutbildningen?
- Berätta hur du tänker kring mötet med utbildningen?
- Berätta om dina egenskaper som du anser att de passar i vård- och omsorg yrket?
- Berätta om ditt möte med det nya samhället och utbildning?
- Berätta om svårigheter som du har varit med om under tiden innan du började läsa på utbildningen?
- Hur uppfattar du din närmaste omgivnings (familjen och vänner) reaktion på att du började med utbildningen?
- Berätta om hur du tror att samhället kommer att uppfatta dig som vårdgivare och varför?
- Om du går tillbaka fem år - hur såg dina förväntningar och framtida vision ut?
- Om du tänker fem år framåt hur - kommer ditt liv att se ut?
- Hur ser din familjs situation ut och vad kan du bidra med?
- Vad som är viktigt med att välja korta studier?
- Varför tycker du att vård utbildningen passar just dig?
- Vilket är viktigare - att ha stora sociala nät av vänner eller att ha ett arbete?
- Är arbetet för dig en samhällelig uppgift eller det är något som ger dig respekt och själv uppskattning?
- Vad innebär det för dig att vara en invandrad kvinna?
- Om du skulle välja ett yrke utom vård och omsorg - vilket är det och varför?
- Tänker du arbeta med yrket efter utbildningen?
- Tänker studera vidare efter utbildningen och varför?

10. BILAGA 2

Brev till rektor

Hej!

Jag heter Thaer Mohsen och arbetar som lärare på vuxenutbildningen/Komvux och skriver på min masteruppsats i pedagogiskt arbete vid Linköpings universitet.

Min uppsats har fokus på lågutbildade invandrade vuxna kvinnors deltagande i vård- och omsorgsutbildningen. I min uppsats är jag intresserad av att undersöka vilka kvinnornas upplevelser av sina förutsättningar och om sin omvärld är när de väljer en kort studieväg. Jag kommer att intervjua kvinnorna. Alla intervjupersoner kommer att vara anonyma. Namn eller andra personuppgifter som kan röja identitet kommer inte att tas med i intervjun eller undersökningen. Endast kön och ålder kommer att anges.

Intervjuerna kommer att spelas in på band för att hindra minnesfel hos mig som författare av uppsatsen. Bandet kommer att förstöras efter undersökningens slutförande. Vid behov kan tolk komma att användas.

För att presentera min studie önskar vid tillfälle jag komma på ett lektionsbesök.

Örebro 2017-11-12

Med vänliga hälsningar

Thaer Mohsen